

ખાદાઇ લાકડીને અવાજ હોય કે?

પ્રકરણ ૧ હું.

હિન્દી માર્ચમેંત પોતાની જન્મ જુમી ત્યાગ કરી દેશ વટો લીધો તે વાતને વરસ ૫ પહોં ગયાં વતનને છેલ્લી મલામ કરતી વેલા) તેણે ગંભીર કસમ આધા હતા કે જ્યાંસુધી પેદરના મરાણના સમાચારની તેને ખબર પડે નહીં ત્યાંસુધી પોતાનાં જહાજાં વાતમાં કદી પાગુ કદમ પાછું લાવવું નહીં. પણ ક્યા પુરૂષના હીલમાં જન્મજુમી તરફની મમતાની આગનો પજરાત નહીં હિસકેરાયલો આપણને સંભ- લાયો છે. ગસ્સામાં. દેશવતો લીધો અને

ભોગવ્યો ખરો; સમજ, પેદરની કહેરના હુમલા
તેની માવતર તેમજ તેણીનાં તે એક પુરા
કરબંદ ઉપર પે-દર-એ એમખંધ આવતા હતાં-
કે જેની અસરથી માવતરને પોતાના અસુ-
ખ પ્રાણનો ભોગ આપવો પડ્યો, તથા પુત્રને
ઉમરે પુગંથાની ખીજે દહાડે દેશવતાની કવ-
ડાસને મધ્ય જેવી શીરીન મંમજી મન મના-
વવું પડ્યું. ઉમેદ ! એકપુરી ઉમેદ, તું કાણુ-
નાં જીગરને ઉપસાવતી નથી ? તે હેનરી
માર્ચમેંતને પણ છોડ્યો નહી. તેની છાટીમાં
પેવમ થઈ તે પોતાની અસર અજાણી તેના
માં વતનની એકવાર ફરીથી ભેટ લેવાને
વિચાર કાયમ ઠસાવ્યો, કે જેથી તે વિચાર
સતમુખ ખીજા હરીફ વિચારો તબ્બ શીકરતહ
ધામ્યા.

હેનરીના અપરાધ તેના પેદરની નજરમાં

મોટા કાં નહીં દેખાયો હોય; પણ તે આ-
 સપાસનાં તેમજ લગતાં વલગતાં ઘોઘને
 મનસે મોટા હતા નહીં. વાંક માત્ર એજ
 કે એમીલી ફરફટા નામની એક ઉંચાં કુલની
 ખુબસુરત નાજનીન સાથે તે પવિત્ર મોઢે-
 ખતના ગાંઠથી જોડાયો હતો. તેણીનું કુટુંબ
 માર્યમેંતનાં કુટુંબ કરતાં કાંઈ ઓછું પ્રખ્યાત
 ન હતું, કે જેથી મીંડ રાજરને પોતાના
 ફરજંદના આ નવાં નાટાંમાં મનજીરીઆત
 આપવાને આશ્ચકે કરવાનું કારણ મળે,
 પણ રાજરનો એમીલીના પેદર વિરૂધ્ધેશ-
 ભાવ કારણ વિનાનો ન હતો. ઘણાંક
 વરસ અગાઉ તેણે એક નાજનીનનો હાથ
 મેળવવાની કાશિસ કરી હતી; પણ તેને
 નિષ્ફળતા શિવાય કાંઈ પણ પ્રાપ્ત થયું નહીં.
 નિરાશ અને નાસીપાસ થયો એટલુંજ

નહી; પણ તેની માંગણીના દરમ્યાનમાં પેલી નાજનીનને હાથ કરવાનું ખીકું ઝેમીલીના આપે અરફી લીધું હતું. એજ, અને ખસ એજ કારણુ ખંધે વરચેના મીનાકેસાને લાગુ પાડી શકાય છે.

હુતરીની માવતર તરફ રોજર કાંધપણુ કાઢજીની ધમ્મા માહિંબતની તેમજ રેહુમ નજર ફેંકતો ન હતો. તેણે તેની માવતર માથ કદખુદામ કરી હતી તે કુકત પછિસા તરફના મોબની વલાણુને અનુસરીનેજ કરી હતી, કે જેનું પરીણામ એજ નિપજ્યું કે જે નિરંતર એવી રચેશનાં સંધાયલાં ખાલેસ માહિંબત વગરનાં કળોડાં તરફથી વફી રખાય છે. ભરથારની કઠોર છાટીના એતરમાં પોતે વિશે માહિંબતના આડનું મુળ કાંધ દીવસે આઝેલું જોવાની ૯૯ ઉચેદમાં ખાચારીએ મા-

હોંતના શીરેસ્તાને અસ્તક પોતાના જનને
કબજો આપવાની ઉમેદવારી કરવાની લાચારી
આપેલી જોઈ, ગરીબ નિરદોષ નાર ! તે
આજકાંના ચંડોરો દોઢો, પણ તે દરશાળુના બદ-
લામાં તે આજકાંને માવતરના લાડનો મોતાજ-
દાર કરવા તું ગમનો ભોગ પડે. ગમના
ભોગને ખહીના કીરણમાં પડેલો પણ તે લગતા
વજ્રગતાઓ માન્ય કરવાને ધિખારતા એજ
દુખી અખલાના મરણુ આદ તેણીના ભરથારને
ચાણુકના ચાણુકની ચાલાક સીમકી તથા એ-
તવડી હતી.

“મારેખાતર આપણા બેટા ઉપર મમતા
અને મેરખાની રાખજો,” એ શબ્દમાં તેણી-
ની પોતાના ભરથારને સેવકની અરજ સમાયલી
હતી. તેણીનાં મોહિંતનાં ખીજાણુનાં એક
દુખદાયક સીત્રથી રોજરોની પોલાદી જાતી ધુ-

જવા લાગી. તેની અસર તેમાં એટલી મજબૂત થઈ કે વગર અચકચે તેણીની એ સેવટની ફરમાસ ઉપર આસ્તવારીથી અમલ કરવાને તેણે કસમ લીધા. અને ખચીત તે વચન મુજબ કેટલોક વખત તે આલ્યો; પણ આ ક્યત પોતાની કમનસીબ મોહોરદારનો મફદ શીકકો એહરો આસ્તે આસ્તે તેની નજરમાંથી આધો થતો ગયો, અને હેનરી ઉપર તે કરડી નજર કરવા લાગો. હેનરી તેનીથી અતિશય બીહીતો હતો, અને જે વેલાએ બીજા છોકરાઓને તેમનાં માતપીતા આગલ લાડ કરતો તે જોતો ત્યારે તેને પોતાની બિહસ્તન માવતર સંભારી આવતી એટલે પોકેપોક રડતો અને નવધાર આંસુના કતરા પોતાના ખુબશુરત એહરોના ગોલાબી રાખશારા ઉપર તપકાવતો હતો.

એક બાંપા ભરેલી જીંદગી ગુજરતાં તે
૨૦ વરષની ઉમરે પુગો, પણ એટલા વખતમાં
તેણે કોઈ સાથે દોસ્તી કે એકબાણ કરી
નહી. નિશાળમાં તે એકમારુ રહ્યો પણ જો
માણસોના સંબંધમાં તેનું રોજ આવવું થતુ
તેમની સાથે પણ મેળાણો રહ્યો તે માત્ર
આપડીનોજ કાલજી રાખતો હતો.

તેણે દેશવંતા લીધાને આખું વરસ વહી
ગયું, અને એટલામાં તેની મનશક્તિમાં ઘણો
સુધારો થયો હતો. જ્યારે તે કોલેજ છોડી
પોતાને ઘર પાછો આવ્યો ત્યારે તેના આપને
એવા દીકરા માટે મગરૂપ થવાનું કારણ જણાયું;
પણ તેને મુલે આહતો ન હતો એટલે તેના
હુશિઆરીનાં વખાણ કેમ કરી કરે!

એકાએક હેતરીની ચાલચલાણમાં અનન્ય
દેરદાર થઈ ગયો. તે એકમારુ હતો એ આ

પણે જોયાં છે; પણ હવે તે જોલાં અને ખુલ્લાં
 દોડવાલા પુરુષ થયો. એ ફેરફાર એનામાં,
 પાનખરફતના એક ખુલ્લા નીવડ્યો થતો ગયો.
 તે ફહાડો ખુલ્લો અને ખુશનુમાં હોવાને લીધે
 તે પોતાની બંદુક તથા ફતરા સાથે બાપીકા
 વજ્રદાનાં એક કલાક ફરવા નિકળ્યો. પાનખર
 ફત્રુ એસી ચુકો હતી. હવે ગરમ સુખાકારી
 ભરેલી હતી. તેનું જીગર તે ફહાડે ઊઠતું
 હતું. તે બાંડીમાં ગયો, અને જલનીથી
 તેની બંદુકે અવાજ કર્યો. તે બંદુકની નેમ-
 લવામાં એકંદ્ર હતો; એટલે દર રોજ રોજ
 રને શિકાર જવાની તથા પોતાને માટે શિકાર
 મારવાની કાંઈ ગરજ ન રહેતી. કલાક એક
 વહી ગયો અને એનરી ખભાં ઉપર શિકારથી
 ભરેલા કોઈલા લટકાવીને ઘર તરફ ફરવાની
 તક આરી કરતો હતો; એટલામાં તેની નજરે

એકાએક એક હરણુ જણાયું. તેને જોતાંજ તેણે બંદક ઉઠાવી અને ફાડી. બંદુકનો અવાજ પુરેપુરો નરમ પડ્યો નહીં એટલામાં તેને એક મોટી કાકીઆરી સંભ લાઇ. તેથી તે સ્થંભ થઇ ઊભી અને તેને ગભરાત એટલે બધો હતો કે તેનાથી લગારે હીલચાલ થઇ શકી નહીં. પણ તેણે એટલું તે શું કર્યું હતું કે તેની એવી અવસ્થા થઇ રહી. ચિત સ્વસ્થ થયું, એટલે તે આગલ ધર્યો, અને ફેટલીક બાડી પસાર કરવા પછી એક જુવાન અબલાની સનમુખ તેનું જઇ બનવું થયું. તે નાર ગભરાત અને અચરતીથી તેની તરફ તગોતગ જોતી ઊભી.

તે નાજનીનના દેખાવથી હેતરીના મનને અતિશય થંડક પડી, કારણ કે તેને આજ જણાયું કે તેણીને કાંઈ પણ ઇન્ન થઇ હતી

નહી. ફક્ત અવાજથી તેણીની ઓઅંખો પામી હતી. તે ઘણીજ ખુબશુરત હતી અને પુર જોખનમાં હતી. હેનરીએ કોઈ દીવસ એટલો ખુબશુરત એકરે જોયો ન હતો. તેણીની નીરદોષ અશ્વત્થ તમામ ઊંધાડી હતી; અને હોત બંધથી ધ્રુજતા હતા.

જ્યારે તે પોતાની અચરતીમાંથી હુશિ આર થયો ત્યારે તેણીની તરફ તગોતગ નજર કરતો જોઈયો “વિનંતી ગુપ્તકે છું કે મારી બેદરકારી માટે તમે દરગુજર કરશો. ખચીત મને એવું લગારે ભાત હતું નહીં કે કોઈ આ જંગલમાં હશે. હું ધારૂ છું કે મારા લીધે તમે ઘણાં ચોંક્યાં નથી.”

“સેહેજ ઓઅંખો આંખો હતા, પણ એમાં તો તમારી કમુર જેવું કંઈએ નથી. મને પોતાને અતરે દુખલ થવાનો કંઈ હક

ન હતો, ” તેણીની જે માડના થડ ઉપરથી
હઠી હતી તે ઉપર પાછી બેસીને બોલી.

“ હક શાનો ? બેલાશક મરજી પડે ત્યારે
અહીં ફરવા આવજો ” હેનરીએ જલદીથી
જુઆબ દીધો.

“ મીઠા માર્ચમેંત, હું તમારો ઉપકાર
માનું છું ; ” તે તેનાં મોંહા તરફ જોંધ બોલી.

“ માર્ચ નામ તમને ખબર છે ? ”

“ હાજી, હું તમારું નામ જાણું છું ;
ગયા રવિવારે હું દેવલમાં જતી હતી ત્યારે
મને કોઈએ તમને ખતાવ્યા હતા ; અને હું
ખીજી હારમાં બરાબર તમારી પછવાડેની બે-
ઠક ઉપર હતી.” એટલું બોલતાંજ તેણીએ
તેના ચેહરાગમ જોડું, અને તેના મરોર તથા
ખુબસુરતી જોઈ માહીત થઈ ગઈ.

“ હં, હં ! ” તે બોલ્યો, “ પણ મને

જરા ઠાક ચી છે; તમને હરકત ન હોય તો હું પણ બેસું.”

“સુખેથી બેસો”—એટલું બોલી તે છોકરી ઉઠી હતી; પણ તેણે તેણીના હાથ ઘાબીરાખી ઉઠવા દીધી નહીં.

“હું કંઈ તમને ચોંકાવી નસાડી મુકવા નથી માંગતા,” તે બોલ્યો. તે અત્યાર લગણુ તો ક્રોધ પણ સ્ત્રીની સંગતથી દુર રહેલો હતો; પણ આ તકે તો તેને એક સ્ત્રી સાથે છુટાપણું ચલાવી તેણીની પાસે બેસવાની રજા પણ માંગવાની હોમત ચલાવી.

“અને હું કંઈ તમોથી ચોંકતી પણ નથી !” તે હસતા મુખરો કરી બોલી. હસતી વેલા તેણીના મોઢાંમાંની માતીની માલા હેનરી ની નજરે પડી. તે એવી રોનકદાર હતી કે અગર એક બદસુરત બેહેરામાં એજ ઘાંતની

હાર મુકી હોય તો તેને પણ મનમોહન બનાવી નાંખે.

“ત્યારે આ રહીઆમાણી જગાથી જતાં રહેવાની ઊતાવલ શા માટે કરો છો?” હેનરી બોલ્યો. “જો મારી હાજરી તમને ના પસંદ આવતી હોય તો હું જ જાઉં, કેમ મીસ—”

“મારું નામ એમીલી ફરફેસ છે,” તેણીની વચ્ચેમાં બોલીઊઠી. બોલતીવેલા જરૂર ખસતી બેઠી, એટલા માટે કે હેનરી તેણીના પાસે ઝાડના થડ ઉપર બેસે.

“એમીલી ફરફેસ ! વાહ કેવું મજાહનુ નામ.”

“તમને તે ખરેખર મજાનું લાગે છે શું ?” આ શબ્દ બોલતીવેલા તેણીએ હેનરીના એક તરફ જોયું જેથી તે ઉપર એટલો આચ્છાદી લાગણી થઈ કે તેની છાતી ઢબકવા લાગી.

“હા, પણ કાંઈ બીજું એવું હું જાણું છું કે જે તમારાં નામ કરતાં ઘણુંજ અધીક મનમાહન લાગેછે.” તે બોલ્યો, “અને તે તમે પોતેછો.”

“તમે સરાધટ કરો તો તમારી મરજી” તે બોલી. હેનરીને એવું લાગુ કે તે જરા નાખુશ થઈ છે.

“હરજેજ નહી, હું કદી સરાધટ કરતો નથી.” હેનરી બુલને માટે પશ્ચાત્તાપ કરતો હોય તેમ બોલ્યો.

“તમે જાલે એમ કહો પણ હું તમ છોક માનતી નથી.” તે દોકું ધુનાવી બોલી.

“અરે ! હું કેવું ઇચ્છું છું કે જે હું કહું તે સદાખરં તમે માન્ય કરો,” જરા ખાંચીને હેનરી બોલ્યો, “હું ધારૂં છું, મીસ ફ્રેડેલ, કે તમે આ ગામમાં પડોણા તરીકે આજ્ઞાં હશે ?”

“નહી, નહી, અમા કાંઈ બાહારથી આવ્યાં નથી; મારા પાપાએ એક હોતનો વજીરો વેચાતો વીધોછે, અને અમા ત્યાં રહી-એ છીએ,” એમીની બોલી. તે એવું સમજતી હતી કે હેનરી તેણીને સવાલ કરીઆમાં બાવે એ સ્વભાવિક છે. “અમારી જગા ઘણી સારી અને જુની છે. તે મને ઘણી પસંદ પડેછે. પણ હવે રાત પડી જાયછે, મીસતર માર્ચમેન્ટ, સાહેબજી, હવે મને જવું જોઈએ નહી તો જંગલમાં રસતો ભુતી જઇશ.”

તેણીએ આ વખતે શેકેન્ડ કરવા હાથ લાંબો કીધો નહી પણ હેનરીએ પોતે તેણીનો સફેદ હાથ પકડ્યો અને એટલાવાર સુધી પ્યારથી બાલી રાખ્યો કે તેણીને તે અધીરાઇથી ખેંચી લેવાની અગત્ય પડી. તેણીના એકરાએ કાંઈ એર રંગ પકડ્યો તે એટલા સુધી કે તેણીના

સોનેરી બાલ પાણુ છેક થડ લગણુ જુદાજ રંગમાં બદલાઈ ગયા.

“હું તમને રસો દેખાડવા આવીશ અને તે પણ તમારી ખુશીથીજ” હેનરી બોલ્યો.

“ખુશીથી હવે નાખુશીથી, પણ મારે તો તમને મારી સાથ આવવા દેવું જોઈએ. કારણ કે મને તમારા વગર આગે ઝેગ નથી.”

“ત્યારે તમે માત્ર નાઆરીને લીધેજ મને તેમ કરવા દો છો.” હેનરી હસીને બોલ્યો, “હું તમને અંધારામાં મુકી જાઉં તો તમે શું કરો પછી?”

“પણ તમે તેમ કરોજ નહીં તો” એ મીલી હસતી બોલી.

“મારો હાથ ગ્રાહવાની તમને અરજ કરું વાર?” હેનરી પલ્લભર અમથા બોલ્યો.

“હા, હવે મને લાગેય કે તમે મને એમ્મદબ યા
તુંદ સમજો છે, મીસ ફેરફેક્સ. મેર્યાની કરી
દરગુજર કરજો હું ફરી એવું નહીં કરીશ.”

તેને એટલું તો દુઃખ લાગેલું જણાયું કે
એમીલીએ પોતાની લાગણીને તાપે થઈને તેનાં
હાથમાં પોતાનો હાથ સેરવ્યો. તેના અવેજમા
કોઈ પણ દૃષ્ટાંતે તેણીએ ન દીઠેલા એવા ખીલે-
લા ચેહેરો હેનરીના ખાખમાં જાયો. એ રીતે
હસનાં ખોલતાં જ્યાં સુધી તે જંગલને નાકે
જઈ પુગાં ત્યાં સુધી માથ ને સાથ ચાલ્યાં.
હેનરીને મનસે રસતો ધણો ટુંકો કપાયો તેમજ
એમીલીને પણ લાગે—પણ ખરૂં ખોલતાં તે-
ઓએ ધણી લાંબી “વોક” લીધી હતી, અને
જ્યારે તેઓ મોહોલ્લામાં આવી ઉભાં ત્યારે
માહાખોખતાર તેમના મોંદ ઉપર ખુલ્લો પ્રકા-
શતો હતો.

“હવે આપણને છુટાં પડવું જોઈએ,
સાહેબ મહેરબાન, તસદી માફ કરજો.” એ-
મીલી બોલી.

“હું તમને પાછો મલીશ; કાલ રોજ
તમે અહીંઆંજ આવશો કેની?” પોતાની
હુલસ ઊપર અચરત થતાં હેનરી બોલ્યો.

“કદાચ” એમીલીએ જવાબ દીધો.

એટલું બોલી તે ચાલી ગઈ. હેનરી એ-
કલો ઉભો રહ્યો. તેની છાતી ઢબઢબ થતી
હતી, અને તેનું મન ખુશીમાં ગરકાવ હતું.

આ બનાવ પછી દર રોજ તેઓ એક-
એકને તે જગા ઉપર મળતાં હતાં. પેહેલ વહેલાં
મીસ ફ્રેફેક્સ, પછી મીસ એમીલી, ત્યાર પછી
માત્ર એમીલી; અને છુટાં પડતી વખત ફક્ત
“શુક્રહેન્દ” કરવા ઊપરથી આગલ વધી હેનરી
તેણીના મધુર શુર્ષ હાત ઉપર બોમ્બી લેતો થયો.

મેલા એકમારગુ જીવાન વિદાથી મોહિ-
 બત તે શું તે કાંઈ આગલ સમજતો ન હતો.
 તે જાણતો હતો કે કોઈને તેની કદર લાગતી ન
 હતી. તેના પેદરના કરડા દૃષ્ટાવનો તેને માહા-
 વરો પડ્યો હતો; અને જ્યારે તેનું બોલિયું
 એમીલી બિલતથી સાંભળતી હતી અને તેના
 દરેક બોલ જાણે ધ્યાન આપવા તથા યાદ રા-
 ખવા લાયક હોય તેમ તેની બિપર તે પુરતું
 લક્ષ દેતી ત્યારે તેને નવાઈ જેવું લાગતું હતું.

મધુર ખુસામતીઓ ! જ્યારે તે પોતા-
 ની દુખી બચ્ચીની તેમજ એકમારગુ પણામાં
 ગુજરેલી જીવાંની વાત એમીલી આગલ
 કરતો હતો ત્યારે તે કેવી રીતે લક્ષ દઈ સાં-
 ભળતી હતી ! તેણીની હજીરમાં તેનો એક-
 મારગી રહેવાનો ખવાસ તદન બદલઈ ગયો,
 અને તે તદન જીદો પુરૂષ બન્યો. તેણીએ હવે

તેને પોતાના હિવાસથી વાકેફ કીધો કે જે ઉપરથી એવું જણાયું કે તેણીનો આપ જોડે તાલેવંત હતો. તોપણ તોર્ગાએ કાંઈ સુખ જોઈું ન હતું. તેણીનો આપ તેણીની માવતરને હઠ-આતીમાં આહતો હતો પણ તેણીના મરણ પછીથી તે તદ્દન બદલાઈ ગયો હતો.

બંધેનું જોડુંતો ઠીક હતું. જ્યારે તેની બધરી મરણ પાંખા ત્યારે તેને જખરો જખમ લાગો કે જે એમીલીના કહેવા મુજબ કદી રૂજાયો નહીં; કારણ કે તેની એકપુરી ગમત માત્ર પધસાનો સતો કરવામાં તથા તેમાં રોજને રોજ વધારો કરવામાં સમાયલી હતો. પધસા શિવાય ખીજો કોઈ પણ વિચાર તેને દીવસે તેમજ રાત્રે આવતો ન હતો.

રાખેતા મુજબ એક દીવસ એમીલી તેને મલી નહીં; એટલે તે તેણીને માટે ખાટી

રહ્યા પછી હિદાસ અંને થંડાં જીગર સાથ
ધર ગયો; અંને આપો બનાવ તેમને એક-
મેક સાથ આલખાણ પડ્યા પછી પેલેલ વેલે-
લોજ બન્યો હતો.

ગમે તે હોવ પણ મીલાપ કરવો ન
કરવો એ તેણીની મૂરજ ઉપર રહ્યું હતું, સખ-
બ, તેણે તેણીને પવીત્ર મોહોબતથી બાસા લીધ
હતા, તેમજ લાડકાં નાંમથી તેણીને બોલાવી
હતી તોપણ તેને દુઃખદાયક રીતે યાદ આન્યું.
કે પોતાની તરફ બંધાયેલી રહેવાને તેણે કાંઈ
પણ તેણીની સાથ નકી કર્યું હતું નહીં. જો
તેણીની તેની સંગતથી કંટાળી ગઈ હોય તો
દૂર રહેવાને તેણીનું જીગર કાં નહીં આ-
ચકી કરે.

જીનો બતલર હેનરી ઉપર મયા રાખતો
હતો. તેણે પોતાના નાહના સેડમાં ફેરફાર

થયલો દીઠો હતો અને તે માટે ખુશી રહેતો હતો; પણ હવે તેનો ચેહેરો નખાઈ ગયલો જોઈ તે દલગીર થયો. તે બાપે તે કાંઈ બોલી શક્યો નહીં, કારણ કે તે પુછવાનું કામ તો હેનરીના બાપનું હતું. તે ઘાટકી પીતા કોઈ દીવસ પણ હેનરીનો ઉતરી ગયલો ચેહેરો જોઈ તેને એક સવાલ પણ પુછવામાં લાગ્યો નહીં. બાપ સાથે જન્મતી વેલા હેનરી મનસે ખ્યાલ કરતો કે તેનો પેદર પોતાના વખતમાં મોહાંખતના તીરનો ભાગ થયો હશે કે નહીં. તે વિચાર કરતાં તેને જરા હસવું આવ્યું, કારણ કે એક જુવાન શખ્સને આ બાણવું મુશકેલ છે કે તેની માફક ઘરડા માણસોની લાગણી કોઈ કાલે પણ મળજીત અને ગરમ જોસ્માવાલી થઈ હશે.

રાખેતા મુજ એક દહાડે હેનરી વગડામાં પા-

છો ગયો, પણ એમીલી તાંહાં હતી નહી. તેનું જીગર સીસાં મુઆફિક નરમ થઈ ગયું, અને હાથમાં મોઢું ઢાંકી પેલાંજ ઝાડના થડ ઉપર ઉઘસ થઈ બેઠો. સુખ શું તે એક વખત તે સમજી આવ્યો હતો, એટલે પાછી એકલી જીંદગી ગુજારવી એ મુશ્કેલ જણાયું. થોડોક વખત પછી તે ઉઠ્યો, અને જાહેર રસતા તરફ ચાલતો થયો. તે રસતા ઉપર પુગો એટલે તેની નજર એ સવાર ઉપર પડી. તેઓમાં એક મરદ અને એક સ્ત્રી હતી. તેઓ તેની આગલથી ઘોડા દપટાવતાં જતાં હતાં. તેમની પછવાડે તેમનો ઘોડાવાલો હતો.

તેણે તે સ્ત્રીને તરત ઓળખી—તે એમીલી હતી ! પણ તેણીની સાથે અહમ્મ કોણ હશે ? આ સવાલનો જવાબ તે લીલી આંખવાળા રાક્ષસે સેતાખીટી આપ્યો. તેણીને

સાથી, અલખતાં, તેણીનો આશક હતો.

એમીલી તેને સુખી લાગી નહી. તેની નજર પ્રમાણે, તેણીએ તેને જોયો ન હતો, તથા તેણીની કાંઈ વિચારમાં રહેલી જણાતી હતી. તેણીની આલ પેલા તેણીના સાથીના ખાખમાં કાંઈ ઠીક ઉતરે એવી ન હતી. તે ગમે તે હોય પણ મેલાપની જગા ઉપર તેણીએ આવવાનું તો બંધ કર્યું હતું, અને ખુલાસા તરીકે એક પણ શબ્દ જણાવ્યા વગર તેણીએ તેની સંગત તજી હતી.

હૈનરીએ ભારી નીસાસો નાખ્યો. મેહિંબ તની મીઠામનો તેને અનુભવ થઈ ચુક્યો હતો, એટલે હવે તેની કવડાસ કેવી હોયછે તે સમજવાનું પણ બાકી રહ્યું નહી.

તેણીની ઘોડા વખતની ઓલખાણની કાંઈ દરકાર કરતી ન હોય. તે એક જખરદસ્ત

ચાંચર જાણાય છે અને આ મોઢોકાંત કરી
મલકાય છે, એ વિચારે તેનાં ગરમ લોહીના
ઉભરા તેના મોઢાં ઉપર તીપાતા કરયા. તે
મનસે બોલ્યો—“તેઓ ખંધે પાછાં ફરે તાંહાં
સુધી અહીંજ ઊભા રહું ?” મગરખીએ જ-
વા બોલ્યો, “ના—ના—ના.” પણ મોઢાં
ખતે તાપશી પુરી “અલખતાં.” હા, તેઓ
અહીંથીજ પાછાં જશે; હું ઊભાજ રહું અને
પ્રેમીતાને એકવાર ફરીથી જોઈ. કદાચ મને
અહીં ઊભેલા તેણીની જોશે; અને મારા કરડા
દેખાવથી તેણીને પસ્તાવો લાગશે.

એ ગર્વ મુખીના ભરેલું તો ખરું; પણ
હેનરીએ તદ્દત એકમારગી જીંદગી ગુજારી
હતી, તેમજ કોઈએ પણ તેની ઉપર કદી પણ
પ્રીતીથી નજર કરી ન હતી, તેથી એગીલીની
મોહિંખતને તેનું સુખનું એકપુરું મુલ સમજી.

વલગી રહ્યો. એમીલી પણ તેને મોહિંડથી
પોતાનાં વખાણુ મંબલી ખુશી થતી હતી અને
તેણીને તેણે ખોસા લીધા હતા તેથી તે શર-
માઈ હતી પણ તે માટે તેણીએ કાંઈ મીઝાજ
કર્યો ન હતો.

હો! પેલાં તેઓ આવે છે. કઠણ રસતા
ઉપર તેમના ઘોડાની ખડીનો અવાજ તેનું
મંબલાયો.

આ વેલા એમીલીની નજર તેની ઉપર
પડી. તે તેના એકરોનો ઘટમ બદલાયલો જોઈ
અચરત પાંખી. અને જાણે તેણીનીથી તેનાં
મનને કાંઈ વેદના થઈ ન હોય તેમ તેને જો-
ઈને તેણીની મલકાઈ ગઈ.

સર નીચું રાખી ખસતેહ જીગર માથ
હૈનરીએ આસતે આસતે ધર તરફ ચાલતી
પકડી.

તે દેવલના ચોક તરફ ગયો કે જ્યાંહાં તેની બેહોશતા માવતરની ધોરની આસપાસ ફૂલ ઉગી નીકલીઆં હતાં.

તે ધોર આગળ હંમેશ જતો હતો. તે મનસે તાઝુબી પામતો હતો કે પોતાની બેહોશ-દારની ધોરના ચક્રકતા સંગેમરમરના “ક્રાસ” ઉપર ફેરેલા લેખ તરફ તેના પેદરે કોઈ દીવસે પણ નજર કરી ન હતી. અફસોસ ! ઇનમાનના મરણ પછી તેની હાઆદ પણ જલદી ગુમ થઈ જાયછે.

ગરીબ માવતર ! તેણીની જીંદગી પણ તેની માફક ખલાપામાં ગુજરી હતી. પણ તેણીએ પોતાની બચગીનો વખત સુખમાં કાઢ્યો હતો.

તે ઘર ગયો; અને જમવાના એરડામાં દાખલ થયો. ત્યાંહાં ઘરડો બટલર દીકાનતર સાથે કામ લેતો હતો.

વીનગેત ફરીને જોયું. હેનરીને તાંહ જોઈ તે અન્યથા થયો; કારણ કે જમવાન વખતને એક કલાકનો વાર હતો.

“વીનગેત, એક ગલાસ વાઈન આપ,” હેનરી ખુરસીની પછવાડે ઉભો રહીને તથા તેની પીઠ ઉપર હાથ તેકવાને જાણ્યો.

તે જઈક તેની મરજી મુઆફિક કરવાને વિજાંબ લગાડ્યો નહી; કારણ કે સેફેજ નજર કરતાં તેને માત્રમ પડ્યું કે તેના નાના સેઠનો-એહેરો ઉતરી ગયો અને ઉદાસ હતો.

હેનરીએ તે આસતે આસતે પીધો, અને પછી, પોતાનો સાદ ખુલો કાઢીને એક મગ-રૂબ અને લાગણીવાલા પુરૂષની માફક આના-કાની સાથે કહ્યું—“ઉધનગેત, આજ હું મારી બેહેસ્તન માની કબરની ભેટ લેવા ગયો હતો.”

“મરીબ ભલી સ્ત્રી, ગુરતમાન બેહેસ્ત

હાજો તેણીને,” બતલર આંખ ચોત્તો ખાલ્યો.
 “પણ હું ખુશીદુકં કે તમો તેણીને ધમ્મા
 કરો છો.”

“વારં ઉઘનગેત ” હેનરી પોતાના ચેહ-
 રાનો રંગ બદલતાં ખાલ્યો, “પોતાની પરણેલી
 જીંદગી વખત તેણીની કદી પણ સુખી હતી ?
 મેં તો એવું માંજલ્યું છે કે તેણીની દુખી
 હતી, પણ શું તે પેહેલથીજ એવી હતી કે ?”

ઉઘનગેત દીકાનતર ફેરવી ફેરવી જોવા
 લાગો, અને પછી ખાલ્યો—“મીઠ હેનરી,
 આ સવાલ પુછવાનો સખખ શો છે ? શું આજ
 કોઈ તમારી બેહેસ્તન માવતરનું આજખીતું
 તમને મલકું હતું ? ગરીબ ખાચારી બાઈ !”

“નહી, કોઈ નહી,” હેનરી ડચક
 ખાઈ ખાલ્યો, “પણ થોડુંક થકું મને તેણીનાં
 મરણ વિશે ધણું લાગવા માંડ્યું છે. વારં

ઉઘનગેત શું મારી બેઠેસ્તન મા પરણ્યા પછી સદાની દુખી થઈ હતી.”

“હવે એટલું તો ખરું,” ઉઘનગેત અચકાઈને બોલ્યો, “કે મેહિંબત એક જ તરફની હતી. તેણીની સેઠ તરફ અતિશય કાલજ દોડાવતી હતી, અને એક વખત પરણી ચુક્યા પછી પોતાની બેદરકારી છુપાવવાને તે જાત્રી મેહનત લેતો ન હતો. બોદા ખાતર તું તેણે દીસતો ના. બોદા સાહેદ છે કે તેને પણ કાંઈ થોડું ખમતું પડ્યું નથી. તેની પણ જીંદગી સુખી નીવડી નથી.”

“શું ત્યારે કોઈએ શુખ જોયું નથી?” હેનરી બોલ્યો, “શું મારા પેદરની જીંદગી એક ઓરતના કારણસર ધુલ મલી હતી?”

“હું એમ કાંઈ બોલ્યો,” ઉઘનગેત લથડતો બોલ્યો, “પણ મીં હેનરી, તમારી ઉપર કાંઈ શીતકું દેખાય છે. હું હીંમતથી

કહું છું કે કોઈ સખ્ય સાથ તમા વાતચીતનો
વેલેવાર રાખો છો. અને તે ખાતર તમારા સે-
હેતા જીવને આપદમાં નાખો છો.

“તમારી ભુલ છે, ઉઘનગેત,” હેનરી
ખોલ્યો. “એમ્મદામી માફ છે કારણ કે તમોને
સલાહ કરી તસદી આપી છે. હું જાણું છું કે
એ ખોટું છે; પણ એ પેલેલીજ તેમજ છેલ્લી
વખત સમજવું.”

એ પછી તે ઓરડામાંથી બહાર નિ-
કલ્યો અને બલાપો કરતો રહ્યો. મોહિંબતની
જાલમાં તો ગીરફતાર થઈ ચુક્યો હતો; પણ
તે સાથ હવે તેને તેની બેહસ્તન માવતરનો
ગમ તેને હઠડે બાઝ્યો.

હેનરીએ મનસે એવું નક્કી કર્યું હતું
કે જે વગડામાં એમીલી સાથ તે મલાખ
કરતો હતો તે વગડામાં ફરીથી જવું નહીં;

પણ ભીજેજ દહાડે તે તાંહાં પાછો જઈ ઊભા.
તે એક ગાડનાં થડ ઉપર પોતાની આંખે
હાથ રાખી નીચે મુઠું કરી બેઠો હતો.

“હેનરી !” કરી કોઈ બોલ્યું.

જોરથી ચોંકી તેણે ઉપર જોયું એટલે
એમીલી તેની સાંઘે ઊભેલી દેખાઈ.

“તમે અહીં આં,” તે શકેકો પડી
બોલ્યો.

“શું તમે મારી વજી નહીં રાખી હવે ?”
તેણીની અજ્ઞયમ થઈ બોલી. “હું ધારણું કે
તમે મને મલવાની ઉમેદમાં આ જગાએ રોજ
આવતા રહ્યા હશો.”

“હાજતો વહી,” હેનરી આદેસ્તથી
બોલ્યો, “પણ તમે તો મલ્યાંજ નહીં.”

“કારણ કે મારાથી બને એવું ન હતું,”
તે બોલી “અમારે તાંહાં પરોણા આવ્યા હતા

અને તેમની પરોણાગદ કરવાનું કામ મારા પેદરે મને તાકીદ કરી સોંપ્યું હતું.”

“ મં તમારા એક પરોણાને દીડાછે, ”
હેનરીએ થંડે ક્ષેત્રે તાલુકા પુરવો.

“તમે જે દીડા તેતો સર્વથી મોટો ગમાર હતો.” એમીલી બોલી, “ પણ તેઓ હવે બધા પત્યાછે. અને સફે ખુદા, હું હવે કારેગ થઈશું. ”

“દરંચુજર કરજો,” હેનરી બોલ્યો તેનો તમામ શક દુર થયો. પણ એમીલી જરા ભવાં મદાવી પાછલ હતી. પોતાના આશકે તેણીના એકીન તરફ શક ભરેલા વિચાર દોડાવ્યા તેથી તેણીની તે ઉપર ઘણી ગુસ્સે થઈ.

“મને કેટલું ખમવું પડ્યું તેની તમને જરાએ ખબર નથી,” હેનરી તેણીને કમર-માંથી પકડી બોલ્યો.

તેણીએ તેના મોઢાં તરફ નજર ફાંધી
અને તેણીના ઘુસ્સો ઉતરી ગયો. તે એટલે
તેણીને ધણો ખુબશુરત લાગો. તેની અશમે તે-
ણીનું દીક્ર તેની તરફનાં ખેંચી લીધું. પણ એ
વાતની તેણીએ તેને ખબર પડવા દીધી નહીં.

“પણ એવો કદગો વિચાર મારા આ-
ખમાં લઈ જવાનું તમને કાંઈ કારણ હતું
નહી,” તે બોલી “હું કોઈ તરફ એવી ખે-
અદખ ખનું નહીં, અને તેમાં વિશેષ કરીને—”

“વિશેષ કરીને કોણ તરફ?” હેનરી
બોલ્યો.

“વિશેષ્ય કરીને મારા મિત્ર સાથ કદી
એવું કદ નહીં,” એમીલી બોલી.

“તમારો મિત્ર?” હેનરી બોલ્યો. આ
બોલતીવેલા તેણીની કમર ઉપર તેનો હાથ
ધીસો થયો.

“ત્યારે શું તમે મારા મિત્ર નહીં કે?”
તોશીએ નિરદોષપણે પુછ્યું.

“હું તો કાંઈક વધારે સમજું છું”
હિતરી નિરાશ બની બોલ્યો, “હું તો લગાર
વધારે કહેવાઈ.”

‘મિત્ર કરતાં અધિક તે શું કહેવાય?’
એમીલીએ લજ્જાપૂર્વકે જીકર આગળ ચલાવી.

“શું હું બાજી કાંઈ નહીં કહેવાઈ?”
તેણે પુછ્યું “કેમ પેલી એમીલીની તમને
કાંઈ ઇઆદ નથી? શું ત્યારે તમે તમારા
બધા મિત્રોને બોસા આપોછો! બોલ પ્યારી,
હવે અરેઅર કહાંદે કે હું કોણ તારો થાઉ.”

એમીલી હંમેશ કરતાં આ વખત વધારે
સરમાઈ ગઈ અને કાંઈ બોલી નહીં.

“બોલ પ્યારી હું કોણ થાઈ?” હિત-
રીએ તણીને પોતાની વધારે નજીક બેસી

દાખીને પુછ્યું. તો તુ પોતે નહીં ખોલશે તો હું પોતે. તેનો જવાબ દેઘશ.

“ના, ના,” એમીલી હેનરીના હોક ઉપર હાથ ઢાંકી બોલી.

“ઠીક ત્યારે હું શું કહેવા માંગુ છું તે તમે મનને છો.” તે હમને મુખે બોલ્યો.

“હું ખચીત કરી કહું છું કે હું કાંઈ જાણતી નથી” એમીલી બોલી. “હવે મને માફ થાય છે ખોતી ના કરો.

“એટલામાં એવડું માફ કેમ થયું, હ-મણાતો કાંઈ જવાની તમને ઊતાવડ ન હતી.” હેનરી હસતો અને આશાભર ખુશી થતો બોલ્યો. હવે જતાં રહેવાની એવડી ઉત્તરમા કેમ આવ્યાં. કદાચ તો હું તમને કહેવાં માંગુ છું તે જાણવાની તમારી મતજબ નહીં હશે.

“નહીં.”

“હ, હવે કેવી મીઠી છોકરી. હવે હું તને કહું છું કે હું કોણુ યાઉં. બરાબર છે. તારી આંખ હાંક મારી ધ્યારી—હું તને આહુ છું અને કોઈ બાગ્યવાન દીવસે તારો ભર-થાર કહેવાવશ.”

તેણીએ એકેરે તેની છાટી ઉપર સંતાડ્યો; પણ તેણે તે જગ્યાએથી હંચક્યો, અને જ્યારે જોયું કે તેણે બાંધેલી આશા વગર પાયાની નથી ત્યારે તેણીના હૃદય ઉપર તેણે ભારે હેતથી એક બાસો લીધો—એ રવેશ તેઓનું એકમેક શાય અદરાવું થયું.

અગર એક શખ્સનું તાંહાં તે વખત આવી બનવું ન થતે તો ઘણું કરીને તેઓ વચ્ચે સઘળું ઠીક ચાલતે. તે શખ્સ હેનરીનો પીત્રાઈ રાજકુલ્લેકઉદ હતો. તે હેનરી અને એમીલી વચ્ચે થયેલી ઓલખાણને ફેરલેક દહાડે પોતાના

કાકાની મુલાકાતે આવ્યો હતો. તે પીત્રાઈ અને
 હેનરી બંધેને ખારમાં ચંદ્રમાં હતા. જે દીવ-
 સથી તે પીત્રાઈ ઊંચર ઓલંગી ઘરમાં આવ્યો.
 તે દીવસથી હેનરીનો તેની તરફ દેશભાવ
 કાંઈ ઓચીતો ઉત્પન્ન થયો હતો. રાહકની
 ચાલચલણ ઉપરથી પણ એવું જણાતું હતું કે
 તેનામાં કાંઈ કપતની જરૂર પાડેલી હતી. તે
 તેની પછવાડે ઝેરી સાંપની માફક થઈ જાગો હતો.

હેનરી મનસે એવું ઇચ્છતો હતો કે
 તેનો પીત્રાઈ તેના ઘરમાં આવે નહીં તે સાર,
 પણ તેમ ઇચ્છવાનું કારણ જોકે તે પોતે પણ
 જાણતો ન હતો. તેનો પીત્રાઈ હંમેશાં તેની સા-
 થ તેને ગમતી ચાલ ચલાવતો હતો. તેઓ, વચ્ચે
 કોઈ દીવસ પણ કળુઓ થયો ન હતો. તે
 અસહ્યથી જ રાહક તરફ અવિશ્વાસથી જોતો
 હતો અને ભવિષ્યમાં પણ એજ રીતે ચાલે
 એવો સંભવ રહેતો હતો.

એમીલી અને હેનરી ॥ રાજના મેલા-
પની ખમર કોઇને પડી નહી; પણ તેમ છુ-
પાવવાનો સખખ શો હતો તે કહેવાઈ શકાતું
નથી. મપાદા એવો વિચાર બંધેમાં પેવશ
થયો હોય કે જો કદાચ તેઓના અંબંધની
કોઈને ખમર પડે તો તેઓના રાજના મેલા-
પમાં કદાચ હાકત નડે. એમીલીને છુપો
મેલાપ કરવાનું પસંદ હતું,

એક સાંજરે તેઓ રાખેતાની જગા
ઉપર એકઠાં મળ્યાં હતાં એટલામાં રાહક એ-
કાએક તાંહાં આવી લાગો. તે કોઈ જોય નહી
તેમ એક ઝાડીની પછવાડે ભરાઈને ઊભા
કે જાંહાંથી તે બંધે આશક માશુકના દરમી-
આનમાં ચાલેલી ગોકતે ગો પોતે પોતાના સાંભ-
લવામાં લાગ્યો. તે તેમની સુધલી વાત બરાબર
સાંભલી શક્યો નહી તોપણ જે કાંઈ તેને સંભ-
લાયું તે ઉપરથી અનુકુળ કરવાને તે શક્તિ

વાન થયો કે પેલાં બંધે અકેક સાય ખાલેસે
 પ્યારથી અદરાયલાં હતાં. પેલાં બંધે તાંહાંથી
 ગયાં તાંહાં સુધી તે પોતાની જગાએ સંતાઈ
 રહ્યો. અને ત્યાર પછી પોતાની બદશીક્ષ
 ઊપર ફેરવેના દોલથી હસતો મુખરો કરી બા-
 હેર નિકળ્યો. તેને એક એવી વાતનો પટ્ટો
 હાથ લાગેો હતો કે જે ધરડા રોજરના મનને
 પોતાના ખેટા વિદ્ધ ઝેર દેવા કોઈ વખત
 તેને કામ લાગે.

એક હપતો વહી ગયો પણ એ વાત તેણે
 કાંઈ આગલ કાઢી નહી. તે કોઈ તકની રાહ
 જોતો હતો.

હેનરીની એકવીશમી જન્મમાં આવી.
 તે ઘણી ધામધુમથી ખુશખુશાલીમાં ગુજરી.
 તેની બાપીકી પુરાતમ હવેલીમાં પરાણાએનો
 એક મોટો મેલાવડો જમાવ થયો હતો. તે

પરોણાઓમાં આનરેખણ મેરી કારહીલ નામની એક જુવાન મનમોહન નાજની ન પણ હતી.

તેણીની “માર્ચમેંત હાઝિમ” માં આગલ પણ એક વેલા આવી ગઈ હતી, અને હેનરી ઉપર તેણીની પર્સન હતી. એ વાત તેણીની મોહિબતની ચીજ (હેનરી) શિવાય ઘણાક શખ્સોને માલમ હતી. ઘરડો રોજર પોતાના બેટાનો સંબંધ આનરેખણ મેરી કારહીલ સાથે થયેલો જાણે તે ખતી હતો. તેણે તે બંધે વચે લગનનું માટું કરવાને પોતાના મનસે નક્કી કરેલ કર્યો હતો; અને એ બાબે હેનરી કે જેને તદ્દન લગતું વલગતું હતું તેને પુછવાની તસદી પણ લીધી ન હતી.

હેનરીની જન્મગાંઠના દોવમૂની આગવાણે રોજર અને તેના ભત્રીજા સહુ બંધે બાગમાં ફરતા હતા તેમની ગોફતેગોના દરમીઆ-

નમાં રોજરે પોતાના ભત્રીજા આગલ મીસ કારહીલ અને હેનરી વચ્ચેનાં ધારેલાં લગનની વાત કાઢી. તે રાહક સાથે વાત કરવાને પસંદ કરતો. કારણ કે તે જો કાંઈ કહેતો તે રાહક થાંડે કહેજો સાંભળ્યા કરતો હતો.

“હેનરીને એથી તડકો પડવાનો;” રોજર હાથ મસલતો બોલ્યો. “હું બાલ લગનની તરફેનમાં છું અને એ ધર કરતાં હેનરીને બીજું અધિક સારું ધર ક્યું મલવાતુંછે.”

“પણ હેનરી કદાચ એમ સમજતો ન હોય તો,” રાહક બોલ્યો. “જીવાન પુરૂષો આવી બાબતમાં કોઈ કોઈ વેલા ધણુ બોલે-સીલા હોયછે; અને હેનરીના બાબમાં આટલું કહેવાને મારી પાસે કારણ છે કે તે પોતાને મોટે કોઈ નાજનીન શોધી પણ ચુકો છે.

આ મુઆફકના ઝખુન સાંભળ્યાથી રોજરે હાંત કચકચાબ્યા અને તે વખત તેના માંઢાંમાંથી

જે હરરતા કસમ નિકળ્યા તે સાંભલી શબ્દ
પાછો ફરી આજુ આજુ નગર કરવા લાગો
એટલા માટે કે રોજરના એ સખુનો કાંઈ
બીજાના કાન ઉપર ગયાછે કે નહી તેની તપાસ
કર્યામાં લાગે. તેણે પોતાના કાકાને તે વખતના
જેટલા ધોમ દીવસ તપેલા દીકા ન હતો. તે
ધરડો એટલા ગુરમે થઈ ગયા કે તેનો એકરો
લાલ હીંગરા જોવા થયો.

“તમારા બોલવામાં કાંઈ મતલબ છે વા-
સ્તે તે હું જાણુયા વગર રહેવાનો નથી,”
રોજર બોલ્યો. “બાવીઢે બા એકદમ, એ શુ
વાત છે.”

“પણ, કાકાજી —”

“મસ તું જે જાણુતો હોય તે મને
સાચે સાચું કહીદે.”

“કાકાજી મને માફ કરો. મને કાંઈ

પુછેના. મેં જે કાંઈ તમને કહ્યું છે એજ ઘણુંજ છે.”

“ઘણું હાય કે થોડું હું તો ખબર જાણવાની ખાલેમ કશું.” રોજર પોતાની લાકડી વડે જમીનમાં નાકુ પાડતો ખાલ્યો.

એક પીતા જે પોતાનાં ફરજંદને અત્યંત આહાતો હાય તેને પોતાના ફરજંદની ના ફરમાનીથી જેટલું દુખ લાગે તેનાં કરતાં બ્રહ્માદા દુખ રોજરને લાગ્યું હાય એવું જાણ્યું; જો કે પુત્ર તરફની ફરજ તે મુદ્દલ સમજતો ન હતો.

“ખબર એટલુંજ છે,” રાલ્ફ ખાલ્યો, કે, મેં હેનરીને એક સ્ત્રીની સાથ ગોક્તેગામાં દીઠા છે. તે સ્ત્રી આપણી પડોસમાંજ રહેછે. તેઓના બાપમાં જે કાંઈ મેં જોયુંછે તે ઉપરથી એટલું અનુકુલ કરી શકું કે તેઓ એક મેકને વચન આપી જોડાઈ ચુકાંછે.”

“તે કોઈ મીસડીન દુકાની હશે.”

“નહી કાકાજી, છેક તેવી નથી લાગતી”

રાહુક બોલ્યો. “તે એક પહસાવાડી સ્ત્રી છે.”

“હાં !” (હવે રાજરના એડેરા જર
ખીડ્યો.) “જ્યારે તું એટલું અધુ જાણેછે ત્યારે
તને કાંઈ વધારે અગર કોઈ જોઈએ. વાડ
તેણીનું નામ તો કહે ?”

“અનીલી ફરફેલ.”

“ફરફેલ ! ફરફેલ !” રાજર બોલ્યો.
એ બાલતાંજ તેના એડેરા ઉપરના રંગ જર્દ
થઈ ગયો. “તેણીના આપતું કીસ્મીઅન નામ
તું જાણે છે, વાડ ? હું ધારૂં કે તેણીનું
આપ જીવતો હશે ?”

“જીવતો ! હાજી,” રાહુક બોલ્યો.
વીજસન ફરફેલ તેનું નામ છે. ગામડાંની પેઢી
નરક તેણે થોડક થયું એક ધર વેચાતું લીધું
છે. તેને ‘આક લોલ’ કહી શકે છે.”

“વીલસન ફેરફેશ !” તે ધરડો માણસ
 ને બોલ્યો. તેનો ચેહરો પાછો જઈ ચક્રિ ગયો.
 “નારો દીકરો તેની દીકરીને પરણે ! અરે તે-
 નો પરણેલાં જોડિં તેનાં કરતાં મારા દીકરાની
 લોથ મારા પગ આગલ પડેવી જોડિં તોજ
 ખરો. સાબાસ છે રાહુ તેં મારી એક અવી
 સેવા બજાવી છે કે જે હું કદી પણ બુલીશ
 નહીં. જા બા પૂં જા હવે; હું એકલો ફગવા
 માંગુ છું.”

“અચીત, સાહેબ.”

રાહુ તાંહાંથી ગયો અને રોજર કેતાબ
 ખાણાની બારીની બાહાર બાગમાં એકલો
 ફરતો રહ્યો. તે ઘણેજ ગુસ્સે હતો. પુત્ર
 એ.હોંમતો કેવારની તેનામાં મુકદ્દા ગદા હતી
 અને હવે તેના જીગરમાં પુત્ર તરફના ઝેરી
 ધિક્કારે ધર ડીધું.

જરા વખતમાં રોજર થંડો થયો અટલે
તેણે પોતાના દીકરાને પોતાની હજીરમાં આ-
જાવ્યો. તે તરતજ તેની નજદીક કેતાખખા-
ણામાં આવ્યો. તેનો દેખાવ ફેરવાઈ ગયો
હતો, તે ઘણોજ ખુશશુરત, ખુશમીઝાણ, અને
સુખી જણાતો હતો, કારણ કે તેના સંઘર્ષ
વિચાર તેનાં ધરમી ધણીઆણી, તેની જીંદ-
ગીનાં સુખમી દેવી, અને તેની મોહોરદાર તર-
ફજ દોરતા હતા.

“હેનરી, તું હવે ૨૧ વરસનો થયો
છે,” રોજર બોલ્યો, “અને હું તો હવે ધરડો
થતો જાઉં છું; તેથી મારાં માણેંત અગાઉ
તારાં લગ્ન થયલાં જોવાને હચ્છું છું.”

આ વિચાર, જે હેનરીનાં મનને ભાવ
અવા હતા તેથી તે ચોક્યો. તેણે પોતાના
આપના કરડા ચેહેરા તરફ નજર કીધી.

“બહું શાદું, શાદેબ” તે આમતે રહી
 બોલ્યો, “મારી જાંઘોનો બાપો મારે માટે
 ચુંટી કાઢવાને મને છુટ મલે તો હું અત્યંત
 ખુશી થઈશ.”

“તે અજબતાં તારી પસંદગી દહાપણ
 ભરેલી છે કે નહીં તે ઉપર આધાર રાખે.”
 રોજર બોલ્યો. “મેં તારે વામતે એક ઓરત
 શાધી રાખી છે કે જેણામાં મારી વધી મુજબના
 સમલા ગુણ છે.”

“બાવાજી, એ રવેશે મારે ઉઠાવ થયેલા
 જોવાને હું કબુલ કરું નહીં,” હેનરી મકમપણે
 બોલ્યો. “તમે જે સ્ત્રી વિશે ઘસારો કરો છો
 તેણીને હું આગળું છું, પણ આનરેબજ મેરી
 કારણીલને હું મુદ્દલ આદતો નથી, અને તેટલા
 માટે મારી બધી તરફે હું તેણીને કબુલ
 કરતો નથી. તેણીને નહીં પરણવાનું મારી

પાસે એક બીજું અને મજબૂત કારણ છે—
લેલેગી, હું તો અધરાઈ ચુકે છું.”

“એ શું બોલે છે, કેવી શાખ્ખ, શું મારા
માણેડાં પરજ !” રોજર ચીરડાખને બોલ્યો,
“નિકલ મારાં ઘરમાંથી, કાલુ કર તારું, ફરીથી
તારું કદમ લાવતો ના, નહીતો અખધડી મારી
મરજી મુઆફક ચાલવાને કબુલ થા.”

એ કરડા બોલો તેણે મોહાંમાંથી કાઢ્યા;
પણ તેણે પેલા મોહાંત વખતના દેખાવ અને
તોડેલા વચનનું કાંઈ બાન રાખ્યું હતું કે ?

“બહુ સારું.” હેનરી બોલ્યો.

એટલું કહી પોતાને જે ઘેરખનસાફ કર-
વામાં આવતો હતો તેથી ગુસ્સે થઈને તેણે
જેમ આગલ જણાવવામાં આવ્યું છે તેમ,
છાંદાંડ છોડી જવાને અને જાંહાં સુધી તને
પેદર જીવતો છે તાંહાં સુધી કદી પણ પાછો
ન ફરવાને હરરતા કમચ લીધા.

અને પછી જે તેને ફેવારનું કરવું જોઈ
 વું હતું તે કીધું—જે છોકરીને તે આહાતો
 હતો તેના બાપ આગલ તે ગયો અને તેને
 સ્વધલી હકીકતથી વાંકે કીધો. હેનરીને તેની
 માવતરની દોલત મલી હતી, અને તેથી તેણે
 વીલમન ફેરફાર આગળ તેની દીકરીની માંગ-
 છી કીધી. વીલમને તે ખુલ્લી રીતે ના પાડી-
 હેનરીએ તેની દીકરી સાથે તેના હુકમ વગર
 ખાનગી મેલાપ કીધો તે માટે તે ઘણો ગુસ્સે
 થઈ ગયો.

એમીલીએ હેનરીની અરજ આલાન
 રાખવાને પોતાના પેદરને ઘણી આજ્ઞા કીધી.
 તેણીએ આંખમાં આંસુ આણી કાલાવાલા
 કર્યા પણ તેથી તેણીના બાપ ઉપર કાંઈ અસર
 થઈ નહીં. બસ તેણે મોઢાંમાંથી 'ન' બોલ
 કાઢ્યો એટલે તેનો 'હા' કીધાજ નહીં.

આગલ હેનરીને કદાચ એવો વિચાર
આવ્યો હોય કે હવે એમીલીએ વચન આપ્યો
કે એટલે કોઈ પણ પ્રકારે તેણીનો હાથ તે
પેલગ્યા વગર રહેશે નહીં; પછી જોઈએ તો
તેણીનો આપ તેણીને રજા આપો. હમ્મા ના
આપો. પણ હવે તેની એ આશાનો તદ્દન
ભંગ થયો.

એમીલી તેણીના પેદરની વિરૂધ્ધ કરવાને
તદ્દન નાખુશ થઈ. તો પણ તેણીએ પોતાના
જહાજ તરફ વફાદાર રહેવાને કબ્જાત આપી
હતી; અને ખાન કોઈને પણ તેણીએ પોતાના
જીગરમાં તેની જગા આપી ન હતી. તેણીએ
હેનરીને એટલું કહ્યું કે તેણીનો પોતા કોઈ
દીવસ પણ પોતાનો વિચાર ફેરવ્યા વના રહેશે
નહીં; અને કે તેવાં શુભ યોધડ્યાંની રાહ
જોતાં તેઓએ ખોતી રહેવું જોઈએ. તેણીના
એજ શબ્દ ઉપર ખીચારો હેનરી અપ્પર પકડી
મેઠો હતો.

એક ચીજની તેને પકડી ખાતરી હતી. તે એજ કે એમીસી કદીપણ તેની તરફ એવકા થશે નહીં. અગર તેણીની તેને પરણી શકે નહીં તો પણ કોઈ બીજાને તેણીની પોતાનો હસ્ત આપશે નહીં.

બીજો દહાડો હેનરીએ ધડાંડ છોડ્યું; અને ઘણાક માઝ લગણુ ચુરિપગાં કોઈ જુગાં ખંતાણાંની જગાએ ભરક્યા કીધા.

પોતાની જન્મભુમીથી જ્યારે તે દેશવત્તા ભોગવતો હતો ત્યારે એવું બન્યું કે હેનરીના હાથમાં કોઈ અંગ્રેજી વર્તમાન પત્ર આવી લાગ્યું. તેમાં તેણે પોતાના પીતૃઘરાલ્યના આનરેખલ મેરી કારણીલ માયના થયલાં લગ્ન વિશે વાંચ્યું. તે ઘણાં ધામધુમથી થયલાં હતાં એવું તેને જણાયું, કારણ કે તે માટે એક ઘણું મોટું લખાણ ગયલું હતું.

“ અજબ છે કે રાહકુનાં લગ્ન વિશેની
બાબદ ખીજ કોઈ પણ કરતાં પેલેલી મારી
નજરે પડી, ” તે મનસે બોલ્યો, “શુકે બાદ,
હું તેની અદેખાઈ કરું નહીં. જોકે મારે
આપ મારે બદલે તેની ઉપર અતિશય મેદખાં-
ની તથા મોહાંબત દેખાડેછે. ”

એવાંઆ બાદ હેનરીના વિચાર એક
છોકરી તરફ દોડ્યા. તે માત્ર એકજ જીવડો
હતો કે જેને તે પોતાનાં અંતકરણથી ચાહતો
હતો. માવતર તરફની મોહાંબત તો કુકત એક
ખ્યાલી અને સ્વામ્નારૂપી હતી જ્યારે આપના
ચાહખાખે જોડલું બોલીએ એટલું થોડું છે.

પ્રકરણ ૨ જી.

સુરજ વાદળની પછવાડે અસ્ત પામતો
હતો અને રાતાં ચલકતં કીરણોને પદછાંયો.

આમુમાન તેમજ જમીન ઉપર પડતો હતો તે આ વખતે બંધ પડ્યો. આમો દહાડો વરસાદ વરસતો હતો, તેણે હવે ઉગાર મુક્યો. ધુમસ જમીનપર પડ્યા માંડ્યો. વરસાદને લીધે દહાડો સારો નહીં ગયો. રાત્રે પાછો વરસવાની વક્તી જણાતી હતી. ‘માર્ચમે’ન ધર’ એક ગંજવર જીની ઇમારત હતી. તેનું ‘દીવાન’ પ્યાણું ઘણું મોટું હતું. તેને એક નાકે મોટી પોલીલી સીડી હતી વચમાં એક મગડી હતી. જેના બલતાંનો ઉજસ મોટા ભારવતીઆને દીપાવતો હતો.

ધરમાં તો મધલું અળયપ જોવી રીતે શાંત જણાતું હતું. આકર નકરો પગના અંગુઠા ઉપર ચાલતા હતા. કોઈ વાત કરતું તો હસે કરતું હતું. કારણ કે ધરડા રોજર કાકા મરણ તોલ ખીંચાણા ઉપર પડ્યા હતા. દાકત-રોએ તેના બંચવાની આશા છોડી હતી.

તે ઘરમાં એક સીનગારેલા ચોરડામાં રાહકુ અને તેના મોહિરદાર બેઠેલાં હતાં. બંધેનો ચોરેરા ઉદાસ અને ચીંતાતુર હતો. તેઓ એકમેક માથ કાંઠ ધીમે સાદે વાત કરતાં હતાં. ધીમે સાદે એટલા માટે કે રખેને તેમનો અવાજ દુરના ચોરડામાં જ્યાં રાજર મોહિં-તના શીરેસ્તા માથ મુખત લડાઇ ચલાવતો હતો તેના કાન ઉપર જાય.

“ત્યારે દાકતરેએ તેની આશા છોડી” મીસીસ રાહકુ બોલી.

“હા, અને તેઓના કહેવા પ્રમાણે હવે ધણુ તો માત્ર કલાક બે કલાક કાઢશે,” રાહકુ બોલ્યો.

“બીજા બે કલાક ?” મીસીસ રાહકુ બોલી. “તેતો ઘણા થઇ ગયા. એટલામાં તેને પોતાના દોકરાના લાભમાં વીજ (વમીઅતનામું) ફેરવવાનું બની શકશે.”

બોલતી વેલા તેની નજર મધડી તરફ હતી. બલતાંનો ઉબસ તેણીના તે વખતના પાપી એકાદ ઉપર પડતો હતો.

“તું એમ સમજેછે,” રાહક બોલ્યો. “કે વીલ હેનરીના લાભમાં થશે?”

“હા, હું ખાતરીથી કહું છું કે તેમજ થશે,” કારણીલ બોલો, “કેટલુંક થયું તે પોતાના દીકરાને બારે મમતાથી ધ્યાન કરવો જાય છે. તેણે પોતાની બધીને મરતીવેલા જે કબજાત આપી હતી તે તેનાથી પાર પડી નહી તે માટે વિલાપ કરેછે.”

“તે જે વખત જાયછે તેમાં કોર મંદશે એજ આપણા લાભનું છે,” હેનરી હસતો મુખરો કરી બોલ્યો, “નવું વીલ કરશે ! મે તેની તો સાવચેતી રાખીછે. શું આટલા આંધળા ઉપાય અને કાવતરાં ક્રીધા પછી તું એમ સમજે છે કે અંતઘડીએ માફ સંધવું કાઢેલું થુલ મલશે?”

“પણ તેજે કાચઘના હીમાયતીને તેડવા મોકલ્યો છે,” કારહીલ બોલી, “અને સ્તીફન વક્રીલને તું લાલચ આપી શકનાર નથી.”

“તે તો ખરું; પણ મેં એવો બંદોબસ્ત રાખ્યો છે કે કાકાના મુવા આગમચ તે અહીં આવી શકનાર નથી.” રાહક બોલ્યો, “મેં આપણા ધોડાવાલા જોઝફ દ્રીયુ ને સ્તીફનને લેવા મોકલ્યોછે પણ તેને ખુબ સમજાવ્યો છે કે જતાં રમતામાં ઘણીજ ઢીલ કરવી અને જોઝફને અહીં વખતસર લાવવાને બદલે ધોડાના પગ ભાંજી નાખવા. એ તેની સેવાના અવેજમાં રૂ૧૦૦ તેને મલશે.”

“વાહ એતો ઘણુંજ ઠીક થયું,” કારહીલ બોલી, “પણ રાત જલદી પડેતો સારું.”

“અને હું,” રાહક બોલ્યો, “પણ તુ પ કાઈ આવેછે.”

તેણે મોઢાં ઉપર ઇસારત કરતી આંગણી રાખી અને ખારણા તરફ ડોણુ આવે છે તે જોવા નજર કીધી.

“અંદર આવો.” કોઈએ ખારણું ડોકથું તેના જવાબમાં તે બોલ્યો, એટલે ધરડો ખતલર દાખલ થયો. તે ખતલર છેક નાની ઉમરથી તે કુટુંબની ચાકરીમાં રહ્યો હતો; તેની આંખમાં આંસુ હતાં.

“મેરખાન સાહેબ,” ખટલર લહડતો બોલ્યો “શેઠ તમને તાકીદથી બોલાવે છે.

“આય આવ્યો,” રાહક બોલ્યો, “પણ વીનગેત, કાકા કેમ છે?”

“તેવણુ ધણાજ ખગડતા જાયછે,” વીનગેત બોલ્યો, “તેવણુ કાંઈ જાઓવાર કાઢે એવું નથી, દુખનું જોર ધણું નથી; પણ નખતલ અતિશય યતી જાયછે.”

“અરે મારા કાકાજી !” કારંછીલ ઢોંગ કરી આંખમાંથી આંસુ પાડતી બોલી.

“મારે ખાતર તારી લાગણીને લખ,” રાહુ બોલ્યો અને પછી તેણીને બોસો લઈ બટલરની પુઠે ગયો.

તે ઘરડા બટલરે આલિસ્તે રહી ખારણુ ઉંઘાડ્યું. તેઓ રોજરના ખીછાણા આગલ ગયા. રાહુ કેટલોક વખત ખીલીકથી ચોંકી ઉભો. તેણે પેલા મરણુ તોડ રોજર તરફ જોવાને આનાકાંની કીધી. તે એરડામાં ફરયા કીધો. તેના એકરે શીકકો થયો હતો.

“રાહુ તું છે કે ?” રોજર મરતો મરતો બોલ્યો. “મારી આંખે તદન જાંખ ચઢી છે. હું કોઈને આલખી શકતો નથી.”

“હાજી, કાકા, એતો હું છું” રાહુ ગુરણ મડીએ બેસી બોલ્યો. “કાંઈ હોકમ કાકાજી.”

“ નાહીં, બીજા કાંઈ નહીં; એટલું જ કે વક્રીલને તેડવા મોકલ્યો છે કે ? તેને મલવાને હું ધણે આતુર છું. મારાં વીલમાં હું કાંઈ ફેરફાર કરવા માંગું છું. અગર મારી એનરીએતા ના એકપુરા ખેતા તરફની મારી ફરજ હું બળદે નહીં તો મુઆ પછી મારો ઘર થનાર નથી. ”

મરતીવેલા તેનું ધ્યાન તેની મરનાર એરતની અતઘડી તરફ દોડ્યું અને ત્યારેજ તેણીની તરફ મોહિંબત દોડવી કે જેની મોહતાજમાં તે બીચારીને પ્રાણ છેડવો પડ્યો હતો.

“તમે મને કહ્યું તેવાજ મં તેને તેડવા માણુજ મોકલ્યું છે,” રાહક બોલ્યો.

“પણ તે વખતસર આવશે કે ? મને દૂર લાગે છે કે રખેને તે મારાં મરનામાદ આવી પોહિંચે.”

એ બોલતી વખત રોજર માર્ચમંત પોતાનાં તકીઆ ઉપર ક્રિયો અને ધડીઆલ તરફ નજર કાઢી.

“ત હમણાં આવશે, તમે કાંઈ ચીંતા કરો ના,” રાજક બોલ્યો, “મેં ક્રીયુ ધોડવા-લાને ગાડી આપી દોડતો મોકલ્યો છે અને તાકીદ કરીછે તેથી તે આવે આવી લાગશે.”

“ઠીક,” રોજર બોલ્યો, “મારે કાંઈ વીલમાં ફેરફાર કરવોછે. તે ન કરતો જોને હું આહું છું તેની તરફ ગેર ધનિયાક ગુજરે.”

બોલતી વખત રોજરે ડચકું આધું. મોહિંતનો કાસદ તેને આવી પોહિંચેલા લાગો. તે અંતકાલે પસ્તાવા લાગો કે તેણે પોતાની વફાદાર, સદગુણી, અને હેતવંતી મોહોરદાર લેમજ તેણીના ફરજંદ તરફ ધણીજ નાલાયક ચાલ ચલાવી હતી. તે આકસોસ કરવા લાગો

કે તેમના બાબમાં જે કરવાનું હતું તે તેણે કર્યું નહીં.

“રે બ્રુદા, તું કલાકબો કાંહાં કાઢવાંગા છે ”
રાહક મનસે મલકાયો, “કલાક બચે તો ફર-
કાર કરજો.”

તેણે ચોકીને આચીંતો ગભરાત કરી મુ-
ક્યો, કારણ કે પેલા જહકે તદ્દન સફેદ થઈ
તક્યા ઉપર માથું નાંખી દીધું; પણ દાકતરે
બીજાણું નજદીક આવી તેની ધામણી દુર કી-
ધી. કાકાતો માત્ર બેસુધ થયા હતા; પણ સગાર
આંધો પાણી આપયાથી જરા હુસીઆર થયા.
તેનામાં એક પણ શબ્દ બોલવાની તાકાત રહી
નહી. તે પડયો પડયો ધડીઆલ તરફ જોયા
કરતો હતો. હાંફો ચાલતો હતો. મોઢાં ઉપર
પરસેવાના ઝરન કુટતાં હતાં; અને હવે તો
અંતકાલ પાસે આવી ચુકો હતો.

પા કલાક વણી ગયો. અને વકીલનો કોઈ આવ્યો નહીં. તોફારો વાગે. ઘરડાએ ફરીથી ઉઠવાની જાણેસ કરી; પણ હવે તેનાથી મુદ્દલ ઉઠાયું નહીં.

એકાએક બાહાર કોઈની ગાડીના ચાકનો ખડખડત સંબલાયો. રાહકનો એકેરો મરનતોડ ફીકો થઈ ગયો. તે અપરાધી જીગરે ઝોરડાની આસપાસ નજર ફેંકી બોલ્યો. ખચીત દરીયુએ મને ઠપો નહીં હોય. તે વકીલને વખતસર ત્રીલ ખતાવવા લાગ્યો નહીં હોય?" એવા ડમાડોલ તિચારમાં તે ઘણોવાર રહ્યો નહીં. તેને માઠા સમાચાર જલદી ખબર પડ્યા. ઝોરડાના ખારણાં ઉઘડ્યાં, અને સ્તીફન વકીલ ઘખલ થયો.

"શુક્રે ખુદ, મારો પેગામ તમને વખત સર મળ્યો." રોજર બોલ્યો. "તમારાં દરશણુ થવાથી હવે હું મારો પ્રાણુ છોડીશ."

“કાચો પેગામ,” વકીલ અજબ થઈ બોલ્યો, “મને કાંઈ તમારો સંબંધો મળ્યો નથી. હું તમને ખીમાર જાણી મલવા આવ્યો છું, તે એવી આશ્ચર્ય કે કદાચ તમને કોઈ રવેશ કામ લાગ્યું.”

હવે સહકરે અખર પડી કે જોમક દરીયા તની માથ દગો રમ્યો નથી. પણ તેમાં તેનું વહ્યું શું. કોઈની રવેશ વકીલ તો તાંહાં આવી લાગો હતો.

“મત્યાનાસ, થઈ ચુકું હવે. અરે ન-બોદજજો વકીલ તારું,” સહકર દાકતર અને આગા પછવાડે આરડામાંથી બાહાર નિકલતાં બોલ્યો.

આરડામાં વકીલ અને રાજર શીવાય ખીજી કોઈ રહ્યું નહીં.

પેલા વકીલ જ્યારે રાજરને એવું કહ્યું કે તેને કાંઈ પણ સંબંધો “મારયમંત હાઉસ”

તરફથી મડયો ન હતો ત્યારે તે બાલે બાલ
ખરો હતો. ખટકરે જ્યારે પોતાના ધણીની
ખાદિસ્ત વીંડમાં કાંઈ કેરકાર કરવાની જોઈ
ત્યારે તેણે કાંઈ જાણે નહીં તેમ વકીજને તંકુ
ગાંધણું પૂરું. આં તેજ ધજન ઉપરથી તે તાંદ
આવ્યો હતો.

ધોડા વખતમાં સ્ત્રીકન વકીલે આરડન
આરણ્ય ઉંચાડ્યું. પાણ તે ઉંચડતાંજ રાહડને
વિજલીપેરે નિરાશીના આચોડ લાગો; કાગળ
કે તેણે “આર્યમેંત કુટુંબ” ના વડા તરીકે
રહેવાની આજ્ઞા આંધો હતી. વકી તે સાંઈ
પેડે જાણતા હતો કે ધોડા રોજરે ગુસ્માને
ગાગ થઈ હનગીને પોતાના વીંડમાંથી દુર
કાંઈ હતો.

“જલદી આવો” વકીલ આડ્યો. “જે
આકરને તાકીદીથી આંડર બાલવો અને તે
મનું ઉતાવલથી શ્રમ છે.”

ખટલર અને કારભારી ઓરડામાં દાખલ થયા. તેઓએ નવાં વીલ ઉપર સાખ કીધી. હવે રાહકુ અને દાકતરને ઓરડામાં દાખલ થવા દીધા. મુઘલાઓએ જોયું કે છેલ્લી થોડી મીનીટમાં રાજરમાં ઘણો ફરફાર થયો હતો.

વીલ ઉપર મહી કરતાં તેને ઘણી મુશ્કેલ પડી, પણ એક વખત મહી કીધી એટલે તેના નખાયલા એકરા ઉપર તાબગી અને શાદમાનીનાં ભિગાં ચીંદેલા એકાએક માત્રમ પડ્યાં.

થોડા વખતમાં તેણે પોતાનો પ્રાણુ હકતાલાને સોંપ્યો. મરતી વખત છેલ્લું ડચકુ પોતાની એકરતન એકરત કે જંની તરફ તેણે પોતાની જીદગીમાં કામ દીવમ પણ મારી માત્ર ચલાવી હતી તહી તેણીની હઆદમાંજ આવું.

મરણની થોડક દીવમ આગમચક આ દુન્યાલુ ધુવે તેના મમજમાંથી ઉઠી ગયો હતો.

પ્રકરણ ૩ જી.

જાણે કાંઈ ઓચંબો આવ્યો હોય તેમ
રાહક પોતાના કાકાના શાંત પડો ગયલા ચે-
હેરા તરફ તગેતગ જોતો ઉભો. તેના હાત
ઉપર જરા હસવાની નીશાન રહેલી હતી. તે
નિશાન બાપે એવી કહપના કરતો હતો કે
છેલ્લી ધડીએ તેંજે પોતાના કાકાને ઊલટાપ
આપી હતી તેની કૂતેહની ખુશાલી હતી.
તેને પોતાના કાકાના મોંત માટે જરા પણ
દલગીરી લાગી નહી, જો કે તે જઘક મરનારે
તેની સાથ ઘણીજ સારી ચાલ ચલાવી હતી.
તેના જીગરમાં ફક્ત એક લાગણી માટે જગા
હતી—તે તદન ઢોડી વનાનો પુરુષ હતો.

આજ સુધીમાં ‘મારચમેંત હાઉસ’ ને
પોતાના કાકાના મરાણ બાદ તે પોતાની મી-
લકત થવાની વકી રાખતો હતો અને જ્યાર

થી તે જઈકે મરદે પોતાના ખેટાને પોતાની
મીલકતથી રદ કીધો ત્યારથી તે વિચાર તેને
ખુદ્દતી લાગે કારણ કે હેનરી પછીનો પો-
તાના કાકા ॥ હકદાર વારસ તે હતો.
તેનાં સંઘર્ષાં કાવતરાં છતાં તેની મુશ્કેલી બર
આવી નહીં તે જાણી તેને ઘણું લાગ્યું; તે
એટલે સુધી કે રાહકુ જો આડતે તે ગુ-
સ્સામાં મરનારના ચોરો ઉપર લપરાક પાણુ
લગાવતે.

‘મારચમેંત હાઉમ’માં વડો પુરુષ થ-
વાની આશામાં મલકાવાનો તેને શું સ્વપ્ન
હતો, અથવા એક કાચા કાંતે તે ગરમ
મીઠાજવાલા ગરડા પુરુષના કાલા ખોલવા
ઉપર ભરોશો શું કરવા મુકયો? અરે પો-
તાના કાકાની મેરખાની પોતાના ઉપર આડી
લેવાને તેણે કેવાં કાકાં માર્યાં હતાં! કેટલી
ખુશામત કરી હતી. કેટલું ખોટાઈ કીધું હતું.

તે સઘજાં કાકાં, તે સઘજી ખુશાંમત, અંગે
તે સઘજાં ખોટારાંનું આ શું પરીણામ !

“ચાલો, ચાલો, ખ્યારા સોંદેખ, અ-
હીઆં તમારું કાંઈ કામ નથી, આહાર ચાલો,”
દાકતર ખોલ્યો. તે માંભડી રાહકું ચાંકીને
ઉપર જોયું. દાકતર તેના હાથ પકડી તેને
આહાર લઈ ગયો.

“એ રૂપેશ તમારે ગમ કર્યો જોઈએ
નહી, ખચીત એમ ના કરો.” દાકતરે દાદર
ઉપરથી ઉતરતી વખતે તેને પતાવીને કહ્યું.
રાહકુના ચેતચાજા આખે તેણે બુલમાં ગોટું ખાધું
હતું. તે એવું સમજતા જણાયો કે કાકાના મ-
રણને લાધે રાહકું એટલો દુખી થયો હતો.

“હું થોડા વખતમાં કરાર પામીશ,
દાકતર સોંદેખ,” રાહકું કાંસી કુમીને ખોલ્યો,
“પણ મને જામમ ઘણો મખત લાગો છે.”

“બેશક.” દાકતર બોલ્યો, “પણ હવે સમજો અને દીકરો વારો; કારણ કે મરણ જીવનમાં કાંઈ ઇનસાનનો ચારો નથી. તમે તો ખીચારાએ તમારી શરૂઆત બનવામાં કાંઈ બાકાત રાખી નથી.”

“જુઓની દેવી, તે પણ કાંઈ જોવી તેવી નહીં,” રાહક ઉપર ડોકું ફેરવી બોલ્યો.

“તેના મરણ બાદે તમને ઘણું લાગે છે. એટલું કોઈના બેટાને પણ ન લાગે,” દાકતર જીરારદ સાહેબ બોલ્યા. “પણ એ જુદાનો એક દીકરો છે નહીં વાર? મને આવી આવ્યાને કાંઈ ઘણું થયું નથી, પણ તેમના વચ્ચે ઉપજેલા મીનકેસા બાદે સાંભળવામાં આવ્યું છે. વલી એટલુંખી સાંભળ્યું છે કે બંધે અકેકથી જુદા પડ્યા છે.”

“તમે જે કાંઈ સાંભળ્યું છે તે ખરું છે,” રાહકે જવાબ દીધો. “મારો પીત્રાઈ પાંચ

વરસ થયાં કેડે જતો રહ્યો છે, અને એટલા વખતમાં કોઈને તેને વિશે ખબર પડી નથી. ઘર છોડતી વખત તેણે કસમ લીધા હતા કે તેનો બાપ મરે નહીં તો તે કદી ઘરમાં પાછો ફરે નહીં. ”

“અજ્ઞાન જોવી વાત છે” દાકતર બોલ્યો.

“કદાચ એટલા વખતમાં તો તે મરણ પામ્યો હશે. પાંચ વરસમાં તો કેટલું ઊંચું ચતુર થઈ જાય. ”

“તોઆહ, તોઆહ, દાકતર સાહેબ. મારા પોતપોતાને એવું ના બોલો !” રાહક બોલ્યો, પણ દાકતરના બોલથી તેને વલી નવો જીવ આવ્યો. મનમાં તો એવું ભાવ્યું કે દાકતરના મોહમાં સાકર ભરે.

જમવાના આરડામાં તે ઘણી બોલોસે ગયો, ખોરાકગમ તેને તે વખત જોવા પણ ગમ્યું નહીં. દાકતર તેજા પડ્યાને એવા.

મરણ પપ્પતના દેખાવોને! માહાવરો હોય
છે તેથી જમનને તેઓએ પૂરતો ધનસાક
આપ્યો. રાષ્ટ્રકે વાધનનું એક ગલામ ઉઠાવ્યું,
અને પોતાની માથિરદારને દીલાસો આપવાનું
બાહાણું કાઢી ઓરડામાંથી બાહાર નિકલ્યો.

“અરુણો! આજ રાત્રે તમને મારાથી
મનાશે નહીં.” એણે બાહી તે જતો રહ્યો
પેલા બંધે જાગ્યા રાત પસાર કર્યા ગપાસપા
ગપાવતા બેઠા, અને રાષ્ટ્રક પોતાની બધીની
ઓરડામાં ગયા. ત્યાં તેણીની કાચ ઉપર
રડતી લેટેલી હતી.

“આણ, મને લાગે છે કે છેલ્લું શું બન્યું
છે તેથી તમે વાકેફગાર છો,” તે બાહ્યો.
“માહ જમાઆરની તમને બહાર મલેલી છે.”

“હા હું જાણું છું કે નવું બીજ થયું છે,”
તેણીની બાહી, “પણ તમે બરાબર
રમ્યા નથી, રાષ્ટ્રક.”

“મને કપડો ના આપો, મેરી. મેં કાંધ પાણુ કરવામાં કસુર રાખી નથી,” રાહકે જવાબ દીધો.

“કાધુ!” તે અનકરા કરતી બોલી; “તમને મેં પ્રથમજ કહ્યું હતું કે પેલા ધરડ ઝોઠાં ઉપર જરા ચારી નજર કરતા રહો; પણ તમે કાંઈ ધ્યાન આપ્યું નહીં. એ કેવી ભુલ ! હવે જુઓ આપણી અવસ્થા, ભીખારી નહીં તો ખાઈશું શું.”

“આવા સમુદાય તમે બોલો, મેરી!” રાહકે દલગીર થઈ બોલ્યો.

“જ્યારે મેં તમારી સાથ લગ્ન કર્યાં ત્યારે હું તમને સારા પુંજીદાર સમજી હતી,” તે બોલી. “ત્યારે મને ખબર ન હતી કે હું મારો હાથ એક ભીખારીના હાથમાં મેલું છું,” આ બોલતી બોલતી તે ઉભી થઈ અને રાહકે હાથમાં મોઢું ઢાંકી એક ખુરસી ઉપર બેઠો.

તને એવી ખબર ન હતી કે આવા ખારીક વખતમાં તેની બહારી તેને એવા સખુન આ-
ચરશે.

“ભીખારી!” તે આસ્તે અને બોખરે
અવાજે બોલ્યો.

“ત્યારે ખીજું શું?” મેરીએ જવાબ
દીધો. “ખરું કહીએ તો તમને ચટકો લાગે છે,
પણ આપણે આપણા પીત્રાઈના આધારે છી
એ એ વાત અકેકથી છુપાવાનો અરથ શું.”

“મારા પીત્રાઈનું પેનથન ખાનાર!” રાહક
ચીરડાઈને બોલ્યો. “ના, કદી નહી, મેરી
બેહિતર કે હું મરી જાઉં.”

“પણ હું તો જીવવાનું પસંદ કરું છું,”
મેરીબોલી “જો તમે મને જુઠી જુઠી સરાધટ
કરી ઉલથાપ આપી ન હોત તો કદી હું
તમારી સાથ પરણતે નહી. અરે આ મેં કેવી
જીલ કીધી!”

“ત્યારે તમે મારી શય નેકા બાંધી
આવ્યાં તે ફક્ત મારા પાસ પહોંચો એવું
સમજીને પહોંચા આતરજ આવ્યાં કે?” રાહકે
ગુસ્સાના કરતાં દુષ્પ વધારે લાગાથી પુછ્યું,
કારણ કે તેના એ તમામ વિચાર છતાં તે તે
હીને તથા બાલકને અત્યંત આહતા હતો.

“બાલ, મેરી, એતો તું બોલો, પણ
હું જાણું છું કે તારાં મનમાં તો કાંઈ નથી,”
તે બોલ્યો, “અને મારી આતરીછે કે તું મને
હજીર આહો, જોકે ગુસ્સાની અંદર તથા
નાસોપાસીને લીધે તારા મોંહમાંથી એવ
સખુન નિકળ્યાછે.”

“આહાઉં અને બુખે મરં!” મેરી
બોલી. “આવું આવું બેહુંદું બોલ્યા કરતાં
થાભ અને વીચાર કર કે દલીદ્રતા તે શું છે.
તને મોજ મજાહ ભોગવવાનો માહાવરો પ-

યોછે અને જો હું અને નાનો રોજર આજ રાતે કદાચ મરણ પામ્યે તો અમારા વિયોગ કરતાં તારી માજમજાહનો ભંગ થાય તો તને અધોક દુખ લાગે. તું પોતે જોડહું તારે વિશે જાણેછે તેનાં કરતાં હું વધારે સારી રવેશ તને આલખું છું તો.”

“ઠીક, ત્યારે હવે હું તે શું બોલું,” રાહુ બોલ્યો, “મારા બોલવાથી તમો ઉપર કાંઈજ અસર થતી નથી.”

“હું કાંહાં તમને બોલવા કહું છું,” મેરી બોલી. “મારે જે કહેવું છે તે એજ કે કોશિસ કરો, અને આ ફતકો ખમી મુગા બેસી ના રહે. તમો તો પોંહિંચેલા છો. નવું વીલ હાથમાં લાવો અને તેનો નાશ થાય એવું કરો? મારે ખાતર, તમારાં ફરજદ ખાતર, તમારામાં જે કાંઈ અકલ હોય તેનો ઉપયોગ કરો અને

જે ધરને આજ ચાર ચાર વરસ થયાં આપણે
પોતાનું સમજતાં આબ્યાં છીએ તેને હિનરીના
હાથમાં જવા ના દેવો.”

આ બાલતી વેલા તેણીએ કાચ ઉપર
સુતલાં ફરઝંદ ઉપર જે કટકો ઓધારેલા હતા
તે ઉંચક્યો તથા ઉંઘમાં પડેલાં ફરઝંદનો
એડેરો ખુલ્લો દેખાડ્યો; અને તે દેખાડતી
વેલા રાહકના એડેરા તરફ તગોતગ જોયા કીધું.

“આ બાલક ખાતર,” તે બોલી, “આ
નાનકરા રોજર ખાતર, કંઘખી કરી વીલનો
નાશ કરેો.”

તેણીના શબ્દથી રાહક જીવ ઉપર આબ્યો.
તે ફક્ત મારતો કે ઉઠ્યો, જાણે કે તેજ પલે
તેણીનો હુકમ બજાવવા જતો હતો. તેની
છાતી ઢબઢબ થતી હતી. તેની ચરામના દોલા
તેને ખુનપર ચઢેલા જણાવતા હતા.

“કાંઈની નીપજો, હા હું તેમ કરીશ,”
તે બોલ્યો, “મારા હાથમાં જ નો વાત હોય તો
મારાં ફરજાંદ ઉપર માઠી અવસ્થા આવતી હું
અટકાવીશ.”

“તારે મંભાલથી કામ લેવું જોઈએ,”
મેરી બોલી.

તણીએ પોતે જ તેને ઉસકેર્યો હતો તે તણી
ની બુની ગઈ, અને બોલી “હુવરધ ના
કરતા, નહીતો મધલું બરહમ મલશે.”

“વીત લાઉતો બસ કેની?” રાહક
બોલ્યો “તમેએ પ્રથમ તાણા મારી અને
પછી કાલાવાલા કરી મને ઉસકેર્યો એટલેજ
જીવ ઉપર આવવાની મને ફરજ પડી.”

“રાહક ! રાહક ! માફ કર મુજને. મારા
મનમાં કાંઈ લેવું ન હતું,” મેરી બોલી.

“તમેએ મારાં કામમાં ધણી લાલચ નાખી

છે," તે બોલ્યો. " ખારણું બંધ કરો કે હું ખાહાર ગયો છું તે વાતની કોઈને ખબર પડે નહીં. હું છુપે દરવાજે ખાહાર જાઉં છું; એજ દરવાજો આગલની માફક આ વખત પણ આ કારણસર કામ લાગે એવું છે."

" રાહક, રાહક, ના, ના જતા !" મેરી બ્લેકઉદ બોલી. " માફ કર મને; મેં તને ખુશી લાલચમાં નાખ્યો છે. હું ઘેલી બની, પાપી રીતે ઘેલી થઈ મેં તને વીલ ચોરવાને ઉરકે-ર્યો. મારો સઘલો બાકાનો જન્મારો કંગા લીએતમાં ગુજારવાને હું ખુશી છું પણ તને એવી પાપી મતલબ સાથે ખાહાર જવા દઉં નહીં. કેવાં ખુરાં પાપી કામનાતું વિચાર કરેછે !"

" હું જલદી પાછો ફરીશ," રાહક બોલ્યો. એટલું બોલી તેણે દેવાલ ઉપરની એક ખુંટી દાખી જેથી એક છુપું ખારણું

સેહિજ અવાજ માથ ઉઘડી આવ્યું. એક અંધારો મારગ જણાયો, તેમાં તે તંતોરતો ગયો. ખારણું પાછું જેમ હતું તેમ બંધ થઈ ગયું અને મેરી એકલી ઝારડામાં રહી.

“ખાવીદ!” તે બોલી, “અરે એ શું કરવા જાય છે?” એટલું બોલતાંજ તેણીની આંખે તમર આવ્યાં અને બેભાન હાલતમાં જમીન ઉપર અકબીકાને પડી.

વખત વહી ગયો, સગડીમાં ઇગાર ધીમે બલતો હતો, અને આખરે બંધે મીનખતી બની રહી તોપણ તે પાછો આવ્યો નહી.

પણ સાંભલો ! એ શું થયું ?

મધ્ય રાતનો પેહિલોજ તકોરો પડોસ-માંના દેવલના ઘડીઆલમાં થયો તેવોજ ગરાડ ઉંચકાવાનો ધાંમો અવાજ સાંભલાયો અને તેજ પલે ગુપ્ત દરવાજો ઉઘડ્યો એટલે રાહક ઝારડામાં પાછો દાખલ થયો.

તે સઘડી આગલ ગયો, અને સહીઆ પકડીને પજ્જરન પાડ્યું. આતશ રોશન થયો એટલે તથી જમીન ઉપર લંબાઈ પડેલી મડદાં સરખી લાઠ ઉપર તેનો ઉજસ પડ્યો. હવે રાજકુની નજર મેરી ઉપર પડી.

ગભરાતના પોકાર સાથે તેણે પોતાની આંખ ઉપર હાથ આડા ધર્યા, અને એક પીધેલા આદમીની મુઆફક બરાડવા માંડ્યું; કારણ કે તેણે તેની બધરીને આલખી નહીં; તે આકાર તેને કોઈ બીજાનો હોય એમ લાગે અને જાણે કે કાંઈ તે ભુલી ગયો હોય તેની ધમ્માદ આપતો હતો. આકેબત, દોશેસ કરી તે હુશીઆર થયો. તેણે આંખ આગલથી હાથ ઉઠાવ્યા અને પાછી નજર કીધી. તે મનમાં વિચાર લાવ્યો કે એતો વેહંમો ખ્યાલ છે અને ભિજાં ઉપર જખ્મ દખ્ખાન થવાને

લીધે ઉત્પન થયોછે, પણ નહી, કાંઈખી ઠગાઈ ન હતી. લોક તો અરેખર પડેલી હતી. તે જોઈ તેનાં દીલમાં ધુજરાંની કરતલ ચાલી.

“મેરી, બોલની ખ્યારી! મારી સાથ વાત કરની?”

અને જેવી તેણે મીનખતી સલગાવી તેવીજ તેણીએ નજર ઊંધાડી, અને તેના ચેહેરા ગમ જોધું.

“અરે બોધા!” તે ગાભરી પડી બોલી. પોતાના ભરથારમાં જે ભયંકર ફેરફાર થયો હતો તે જોઈ તે અત્યંત ચોંકી અને બોલી “તું શું કરી આવ્યો? અરે તુંએ શું કીધું?”

“મેં જે કાંઈ કીધું છે તે બાબે તું કાઈ ભા કરના,” તે ડોકું ઢુણાવી બોલ્યો. “આટલું જાણવાને બસ થશે કે મેં મારી કબુલ તાત પાર પાડી છે અને “વીસ” મારા હાથમાં લાવ્યોછું.”

“તુએ વકાલ ને રાહમાં લુટ્યોછે અને તેનાં હાથમાંથી વીલ છીણવી લીધું છે,” તે હાથમાં હાથ ભિરવી બોલો “રાહક, તુએ તેને જાત્રી ધજા કીધી ન હશે ? તથા તેણે તારા ચહેરા જોયો ન હશે ?”

“નાહી, મેં તેને આ વડે પછવાડે એક ફટકો લગાવ્યો,” એક પીસતોલ દેખાડી તે બોલ્યો. “કેમ, રૂઠની પુત્રી જેવી શીખ કેમ પડી ગઈ ! લે આ આન્દીનું ગ્લાસ જરા પી; એથી તને જરા હુશીઆરી આવશે.”

“રાહક, એતો હિમકાર કામ થયું.”

“અએ આરત, એ બામે મુજને થપકો દે ના, મેં તો ફક્ત તારા કહેવા પ્રમાણે કર્યું છે,” તેણે જવાબ દીધો. આ બોલતીવેલા તેના દોડા ખુત્તી જેવા દેખાયા.

“ના હું તને ઠપકો દેઈશ નહી, રાહક,” તેણીએ નરમાસ પકડી જવાબ દીધો; અને

બોલતી વખત ઈંધમાંથી બીધાર થતાં બાલકને હાથમાં ઈંચકથું.

“જો મેં કાંઈ કીધું છે તે તારે અને આ બાલકને કાળે છે,” રાજક બચ્ચાં તરફ નજર કરતો બોલ્યો.

“મને તે માત્ર છે,” તેણીએ જવાબ દીધો, “અને હું આટલું પણ જાણું છું કે આપણા બંધેમાં હું વધારે ગુનાહગાર થરી છું. તુંએ તો મારે વાસ્તે પાપ કીધું છે.”

હવે એક વખત એવો હતો કે હેનરીને મેરી અંતકરણથી ચાહતી હતી; પણ રાજક તેણીનો હવે ખાલી અને તેણીના ફરજનો પીતા થઈ ચુકેો હતો, હેનરી તરફની તેણીની પસંદગીએ બદાઈને કવડા ધીકારનું રૂપ લીધું કારણ કે તેણે તેનીની માંગણી રદ કરી હતી. જો કે હેનરી તરફની તેનીની મોહિત વખતનો આતસ તો લાંબા વખતનો બુજાઈ ગયો.

હતો તોપણ આવા સમયે તે આગલો જખમ ઉભરઘ આવ્યો, અને મારમમેંત હાહસનો હેનરી વડો થાય તે વીચાર તણીથી તામોશ થઈ શકાયો નહી તેનું કારણ પણ એજ હતું.

“મેરી, તું પોતાને મતાવ ના,” રાહફે એક નીચાસો નાખી બોલ્યો. “એમાં તને કાયદો થનાર નથી.” જો થયું તે તો થયું હવે એવું કરવામાં હાંમલ શું.”

“હા ! હા !” તે ઉતાવળથી બોલી. “પણ જો એ મધલું જણાઈ આવે તો શું કરવું ?”

“એમાં ધાસતી જેવું કાંઈએ નથી તું તારી આતરજમાં રાખ.” રાહફે જવાબ દીધો. આ બોલતાં તે એક તેબલ આગલ ખેંઠા અને કાચા આન્દીનું એક તંબલર ગલામાં રેડી દીધું. “હું ધર છોડી બાહાર ગયો હતો, એ વાત કોઈ જાણતું નથી. તે ફક્ત તને રોશન છે.”

અને તું કાંઈ મને ઉઘાડો પાડી આપે તેવું નથી.”

“શોકર બોદા !” મેરી બોલી અને પછી પોતાના એ શબ્દ સાંભળી ધુજવા લાગી ‘બોદા નો મોટો ઉપકાર માન કે તું કોઈની નજરે પડ્યાવના ધર સલામત પાછો આવ્યોછે.”

“ અરે એતા મોટાં નસીબ, ” રાહક બોલ્યો. એ પછી તેણે એક વિતારેલું મોટું કાગલ કાઢી વાંચ્યું, અને મેરી તેનાં ખભાં ઉપરથી તે કાગલ જોતી રહી.

“ હં ! વરસ દહાડે રૂપ૦૦૦ નું પેન્શન એ મને આપી જાયછે, અને બાકીનું સઘલું, કાંઈ જુજ શીવાએ, તે પોતાના પ્યારા હેતવાંતા સંપત્તને આપી જાયછે.”

ઠીક ઠીક. એ વાંચતાંજ તે ખરખર હસીઓ; અને વીલને તેણે સગડીમાં સેરવી દીધું,

અને જાંહાં સુધી તે બલીને ભંસમ થયું
તાંહાં સુધી ચીપીઆ વડે ઇંગાર ઉપર પકડી
રાખ્યું. તે જોઈ તેની આરત ગોયા કાંઈ બન-
દુઈ અસરને તાજે થઈ હોય તેમ રચંભ થઈ
પોતે બરપા કરેલાં કાલાં કરતુક જોઈ ધુજવા
લાગી.

પ્રકરણ ૫ મું.

રૈલવે સ્તેપન ઉપર સાંજની સુધલી
ત્રેનો આવી લાગી. તે સ્તેપન ઉદ હેમના
નાના સ્તેપનથી આસરે ૧૦ માઇલ ઉપર
હતું. ગાડી હજુરતો બરાબર ઉભીજ રહી
હતી એટલાંમાં એક જુવાન ઉતારે સ્તેપન
ઉપર ઉભેલા પોરતરની ચેતવણી છતાં કુદી
પડ્યો. તે ઉતાવળે પુરૂષ હેનરી મારચમેન્ટ
પોતે હતો. થંદી કકરી પડવાને લીધે તેનું

અદન કાંપતું હતું; કારણ કે ગરમ દેશોમાં જઈ રહેવાથી તેને થંદી ખમવાનો આશરમ છોડી દીધો હતો. અંધારામાં તેણે આણીગમ પેલી ગમ નજર કાઢી પણ ગાડી કેંડે મલી આવી નહી. સ્તેષન આગલ બે ગાડી હતી ખરી પણ તે કાંઈ લેડીઓને વાસ્તે કાંઈએ રાખી મુકી હતી; અને તેથી હેનરીને માટે ચાલી જવા શીવાએ કાંઈ આરો રહ્યો ન હતો. તેણે ઝડપથી પગલાં ભર્યાં. “ઓક હાલ” તરફ તેણે વલાણુ લીધી; અને તેમ કરવામાં પોતાની ધ્યાનીને કાંઈથી રવેશે મલવાનો તેનો હેતુ હતો.

પોતાના પીતાના મરણુ આગમ્ય વતન તરફ પાછો નહી ફરવાને તેણે કમ્મ લીધા હતા તે એક લેખે પાર પડ્યા હતા, જો કે તેને તે વાતની કાંઈ ખબર હતી નહી, કારણ કે તેના બાપે તો કેવારનો માંહાંતના ફીરેસ્તાને પોતાનો જીવ સ્વાધીન કરીધો હતો.

“કેવી બીહમણી રાત !” પોતાના દગ-
માનો કાગર ઊઠાવતો તે બોલ્યો.

ખરેજ, રાત ઘણીજ અંધારી અને ભય
કાર હતી. ધુમસ અત્યંત પડતો હતો. હવાની
અંધર કાંઈ ચીજના અથવાતો પવનના ગંભીર
સુસ્વાતે તે જીવાન શખ્સના જીગરને ના-
હીમત કરી નાખ્યું. કદાચ તે પોતે તોડેલા
વચનને માટે ફીકરમંદ હતો અને દીલસે
બોલતો હતો કે તે નહી આવતે તો કેવું આફ-
થતે !

તે આગલ ચાલ્યો. અને જે છોકરીને
આહુતો હતો તે છોકરીના ઘર નજદીક જેમ
જેમ તે જતા ગયો તેમ તેમ તેનો ચહેરો
વધારે વધારે ઊલટ પકડતો ગયો.

“હા, આજ તેણીનું ઘર ! પણ આ કેવું
અંધારું, કેવું ભયંકાર ! આટલી બધી ખરી

છતાં એક પણ ખારીમાંથી ઉભસ જાણતો ન, થી !” તેની છાતીમાં કાંઈ અન્યથા જેવું દુખ લાગું. તે દુખ કાંઈ જુરા સમાચારની આગાહી આપતું લાગું.

વેરાણુ અને સુમશામ થયલા રસ્તાની અધવચમાં તે થમ થઇ ઉભો. તે શા માટે એટલો ભયાભીત થયો હતો ? તેની શુધ ટૂંકાણે રહી નહી.

“અરે રે, મને એટલી ગમગીની શા કારણસર ઉપજતી હશે,” તે પોતાની મુરખાઈ ઉપર હસતો બોલ્યો. તે હીંમત કરી આગલ ચાલ્યો. સીડી ઉપર ચઢ્યો. દરવાજા જોરથી થોક્યા.

પ્રથમ તો તેને કાંઈ જવાબ મળ્યો નહી. તોણે ફરી ફરીથી થોક્યા કાંઈ એટલે કલનાં કાં નાંમાંથી એક બીજો સાદ “એ કાણુ છે ” ફરી નીકળ્યો.

“તમે દરવાજો ઉઘાડો નહીં તો હું મારું કામ શું છે તે તમને કેમ રવેશે જાણાઉં;” તેણે જવાબ દીધો “ઝેરખાન ખાઈ,” હું તમારી નાની સેઠાણી એમીલીને મલવા આપ્યો છું.”

“મારી નાની સેઠાણી ? તે ઘરડી ખાઈ ખારણું જરા અકળું કરતી ખોલી. “અહીંયાં તો કોઈ ખાઈખી નથી ને સેઠાણી પણ નથી.”

“પણ મીઠું ફરફેલ, અને તેની બેટી કાંહાં ગયાં ?” હિનરીએ પુછ્યું.

“શું ?”

“આતા કોઈ બેહરી દેખાયછે,” તે મનસે બોલ્યો, અને ફરીથી તેણે સવાલ કીધો.

પણ જે લોકો તે ઘરમાં રહેતાં હતાં તેઓ વિશે તે કાંઈ જાણતી ન હતી. જે સંઘર્ષ કાંઈ તે જાણતી હતી તે એજ હતું કે

તે ઘર તેવવા કાઢ્યું હતું, અને કે તેણીની માત્ર રખેવાલ હતી. બીજો એક પણ શબ્દ આવ્યો ન તેણીએ તેના આંગ ઉપર દર-વજો દિગાડી, અને તેને એકલા નાસીપા-સીમાં ગીરફતાર મુકી જતી રહી. નાસીપાસ કારગઢે તે એમીલીના દીદાર જોવાની તથા તેણીનો નાજુક હાથ પોતાના દસ્તમાં પકડવા ની ઉમેદમાં તાંહાં આવ્યો હતો.

હવે શું કરવું તે સૂઝે નહીં. શું તે પો-તાના પેદરને મળ્યા વગર શહેર પાછો છોડી જાય, અથવા તેની નજદીક જઈ પોતાની ભુલ કબુલ કરે ? ગમેતે બીજો પણ જે છોકરીને પોતાનો પવિત્ર ધ્યાર આપ્યો હતો તે શીવાય બીજી કોઈને પણ નહીં પરણવાનો તેણે મજા સ્વતઃ ઠરાવ કર્યો.

પોતાની અચીનીનું ઘર જાંહાં દયા કે

મયા દેવે દીવસ જોયતી નહી તે તરફના રસ્તે
લતાં તેનું હૃદયું ભરાત આવ્યું.

“અરે પાગ તાંહાં તે મને કેમ ઉભો રાખશે?
તે મને શું કહેશે?” તેણે મનસે વિચાર કર્યો.
તેને બીચારાને થોડી અપ્પર હતી કે તેના
બાપનો કબરવાસી થયો હતો.

તે પેલા વગડામાં ગયો, અને જલદીથી
તે જગા ઉપર જઈ લાગો કે જ્યાં તે એમીલી
સાથ જેસી ગોફને ગો કરતા હતા. અરે કેવી
મધુર ઇઆદ. તેણીના ચહેરા, તેમજ તેણીના
સરોદ ગોયા તાબે હાય એમ તેને જણાયું.
અને અરે અરે ખ્યાલમાં ને ખ્યાલમાં તે જાણે
એમીલીના ચહેરા જોતા હાય એમ જણાયો.

તેણીનો પીતા શા માટે તેમને આડે
આવ્યો હશે? તે વાંધો વડ્યો, અને જે આડ
ઉપર તેઓ બેસતાં હતાં તે આડને બેસાથી

વધાવ્યું. તેજ માડ આગલ એમી તેણે આગલ
એક દીવસ એમીનીનું નામ કોતર્યું હતું. તે
વખત તેને આશ્માન તેમજ જમીન ખુશ ખુશ
લદીસતાં હતાં. તે બનાવ ષ્ટોજા જીનો થયો હતો.
અને તે પછી તેણે કેટલું સંકટ વેઠ્યું હતું.

પાંચ વરસ! પાંચ વરસમાં થું નહી
બને! કદાચ એમ પણ હોય કે એમીલી
હવે એમીલી ફરફેસ ન કહેવાતી હોય? પણ ન-
હી, એવો વોચાર દોડાવવો મને ઘટે નહી.
તે કદાચ પેલી જીહાન તરફ અસ
ખાખ ઉઠાવી કુચ ફરી ગઈ હશે;
પણ તે એવકા નહી થઈ હોય. જ્યારે અમે
છુટાં પડ્યાં ત્યારે તેણીએ મારી તરફ કેવી
આતુરતાથી જોયા કર્યું હતું તે મને ધ
આદરે.

વરસાદ રહી ગયો હતો. તોફાન તેમજ

પપનનું જોર નરમ પડ્યું હતું. તારાઓ ગ-
ગનમાં ચક્રચક્રીત થઈ રહ્યા હતા. તેણે આક્ર-
શ તરફ જાડની ખીચાખીચ દાંખલીમાંથી
નજર કીધી અને વીચાર કાઢ્યા કે શું તેમજ
તેની એમીલી પણ જોતી હશે કે નહીં? તે
કાંદાં હતી કાંદાં નહીં તે જાણવાને માટે તે
પોતાની કમ્ ચીજોના ભાગ નહીં આપી શકતે.

અરે એ શું? હેનરી આટકયો અને
કાન આપી સાંભળવા લાગો. જંગલમાં પોકા
રોના અવાજ તેણે સાંભળ્યા હતા. હવે તેઓ
બધ પડ્યા; પણ તરતજ બંદુક ફટવાનો અ-
વાજ તેના કોન ઉપર પડ્યો; અને ત્યારેજ
તેને ખબર પડી કે પીંડારાઓ નજદીકમાં હતા.

તે આહિસ્તે રહી એક ખુડલી જગા
તરફ ચાલ્યો. તેનાં મોઢિડાં ઉપર ખુશાલીની
રતાસ પંથરાઈ ગઈ. ચોરોની પાર્થ કરવાને

તેના બાપની મુશ્કેલીને કોઈ દીવસ પણ તક મળી ન હતી. તે તેમની નજદીક જલદીથી જઈ લાગે. તેઓ એ જણ હતા, એક ચોર એક મસલું ઉપાડવાને વાંધા વલતો હતો, જ્યારે બીજો પોતાની બંદુક ભરતો હતો.

“છોર, એ મસલાંને, પીંડારાઓ,” ઝાડીમાંથી એકદમ નીકળી આવી હેનરી બોલ્યો.

પેટો ચોર ચાંક્યો અને પાછલ હતો પણ બીજો જેના હાથમાં બંદુક હતી તેણે જોયું કે હેનરી એખલોજ હતો ત્યારે તે હીમત પકડી બોલ્યો, “એક કદમ આગલ વધ્યો તો કમબખ્તી સમજવી.”

“તારું મોહાંત સેતાબ કરતું હોય તો ફાડજે!” હેનરી તેના આંગ ઉપર ધસી જઈ બોલ્યો.

પેલા ચોર ખચીત બંદુક ઓડતે અને

હૈનરીને જખમી કરતે પણ તેના સાથીએ
ખંદુક ઉરાડી નાંખી જેથી ગોલી એક ઝાડ
સાથ અથડી. જેવી ખંદુક હાથમાંથી નીકળી
પડી તેવાજ પેસા ચોર તો તાંહાંથી પીઠ મંદી
નાહાંડો અને તેનો સાથી એકલો રહી ગયો.

“ચાલ આવ મારી સાથ,” હૈનરીએ
પેલા સાથીને આજ્ઞા કરી જમીનપર પટકી
કહ્યું. “હુઆ તને છ માસ સખત મજુરીની
શીક્ષા ઘટેછ.” હૈનરી હાંકતો હાંકતો બોલ્યો,

“મને ઘટે ધયા નહી ઘટે, પણ જે
તારામાં વફાદારીનું એક પણ ટીપું હોય તો તે
શીક્ષા હું કદી પામતાર નથી,” ચોરે જવાબ
દીધો.

“હું તારો ઉપકારી, શા માટે?” હૈન-
રીએ પુછ્યું, “આ દીવ્યું મને સાર ઉપર થયું
છે તે માટે કે?”

“ નહી, પણ મેં ખીલના હાથમાંથી બંદુક ઉરાડી નાખી તે માટે, જો હું ખલલ નહી કરતે તો હું કંઈ વારનો પોહાંતો થયો હતે. ”

“હા એ વાત ખરી,” હેનરી બોલ્યો, “વાસ્તે હવે તું અહીંથી જા અને ફરીથી મારા હાથમાં આવતો ના.”

“ધણી મેર્યાની કીધી, સાહેબ,” ચોર બોલ્યો. “જ્યોરજ બ્લોક્નો આજે પેહલ વહેલું એક મેર્યાનગી ભરેલું કામ પોતા ઉપર થયલું જુએછે.”

“સાહેબજી,” હેનરી એક પોતદારાને પોતાનું નામ બુલ્લું કરતાં જોઈ અજબ થતો બોલ્યો.

“સાહેબ મેહેર્યાન,” ચોર બોલ્યો, “જોદા તમને સુખો રાખજો.”

હૈનરીએ તેના હાથમાં બે રૂપીઆ સેરવી દાંધા કારણ કે તેને એવો વીચાર આજ્યો હતો કે તે શખ્સ ખામારો કોઈ મુશ્કેલ હતો. ખીજું તેને એવું જણાયું કે તે શખ્સ રાહમારના કામમાં કોઈ નવોજ શિખાઉ હતો.

જાંહાં સુધી તે રાહમારનાં પગલાં દુર ગયાં અને બેમાલુમ થયાં તાંહાં સુધી હૈનરી થોભ્યો અને પછી તેણે ચાલતી પકડી. આખરે તે ખેતરની હદ ઉપર આવી પોહોંચ્યો. પહેલે પેલું ખેતર હદ કે જાંહાં કવડાં જીગર સાથે તે ફર્યો હતો; અને પોતાના પીતાની મોહોંબ તની મોહોંબતાજ બાપે તેના મનમાં આડા અવલાં આવયાં હતાં. પણ આ બાપદે તે પીતાની મોહોંબત વગર ચકાવી શકતાં શીખ્યો તેની તથા તેની જાંદગીનો અમુલ્ય ફીરેસ્તો તેને મળ્યો તેની પુરવેન્દી હતી.

એમીલી ! આહ ! આ નામમાં એક
અતી લાંબી કવિતા રચાયેલી હતી, અને હવે
તેણીની તો ગુમ થઈ. ગુમ થઈ ગઈ અને
તેણી વધી હંમેસગીમાં હોય તે કોણને ખબર.

મારચમેંત ધરના દરવાજા તોણે ઠોક્યા
ત્યારે તેના વીચાર કાંઈ પોતાના પીતા બાપે
નાહી પણ ફક્ત એમીલી અને એમીલીમાંજ
ભરાયા હતા. ખારણું ઉઘડ્યું પણ હંપર ઉપ
રજ તે રથીર ઉભો રહ્યો. એટલામાં કોઈએ
તેની પીડ ઉપર હાથ માર્યો. બુદ્ધો બટલર
તેને જોઈ વિશમય પામ્યો અને બોલ્યો, “અરે
બોધા ! મીઠું હેનરી કે ? અને લોહી લુહાન !
આયારે રાતને વખતે કેમ આવવું થયું ?
અરે થોડાક ફલાક જલદી આવ્યો હોત તો
કેવું મારું થાત ?”

“અ શું બોલેછો ?” હેનરી ચાંકીને
બોલ્યો.

બટલરે એક પલ્લવર તેની માંસે તગો તગ લોયા કીધું. અને પછી, આંખ ઉપર હાથ મુકી રડવા માંડ્યું.

“તને ખબર નહીં પડી” બટલર બોલ્યો.
“તને ખબર નથી પડી.”

“ખબર જાંની” હેનરીએ ઉતાવળથી પૂછ્યું.

“જે તું ઘણો મોડો આવ્યો,” બટલરે જવાબ દીધો. “તારો પેદર આ જીહાનથી કુચ કરી ગયો છે.”

આ મળુન તેના કાન ઉપર પડતાંજ હેનરી બેશુધ થઈ જમીન ઉપર પડ્યો. બટલરે ગંતડી વળાડી, એટલે ચાકર દોડી આવ્યા જેમની મદદથી થોડા વખતમાં હેનરીને તેના પોતાના ઓરડામાં તેનાજ ડ્રેસ ઉપર લઈ જઈ સુવાડ્યો.

“અરે, વીનગેત ” દાકતર જીર્ણ ને
એક અતી મોટી રોશનીવાલા એરડામાં બેઠી
ન્યુમપેપર વાંચતો હતો તે બોલ્યો, “કેમ શું
હુ ખાછે. એટલો શોક કર ના, નહીંતો કે મારા
હાથમાં તારી નાડો ધરવી પડશે.”

ઘરડો બટલર ખરેખર મુકેત અને ફીકર
મંદ થઈ ગયો હતો. પોતાના સંઠનાં મરણથી
તો તે અરધા શોકાતુર લાઈ ચુકો હતો પણ
વહી હેનરીને લીધે તે પુરો તેમ બન્યો.

“દાકતર જરા જલદી ઉપર આવો,”
તે બોલ્યો, “મીં હેનરી અતરે આવી લાગો
છે, અને જ્યારે મેં તેને તેના આપના મરણ
બાબે જાણાવ્યું ત્યારે તે જમીન ઉપર બેસી
થઈ પડ્યો. વહી તેના ઉપર પીંડારાઓએ
સીલા રાણામાં હુમલો કરીએ તથી તેને
માથાં ઉપર એક જામરો ફેંકો પડ્યોછે.”

“ખચીત એ ઘણું અજાયબ ને વુંછે,”
દાકતર બોલ્યો, “પણ મીંડ પ્લેકઉદ એ બાબે
શું કહેછે ?”

“તે હું કાંઈ જાણતા નથી,” વીનગેત
બોલ્યો, “હજી લગત મેં તેને પુછ્યું નથી;
પણ તેને જાણાવવાને વખત પુષ્કલ મલશે,
તમે મારા શેઠને પેહલે આવવાને જુઓ.”

“ચુપ !” દાકતર બોલ્યો, “એ મારૂ
કામ નથી; પણ હું ધારું છું કે મીંડ પ્લેક-
ઉદને હેનરીના આવવાની ખબર કરવી જોઈએ.
તેમના વચ્ચે દોસ્તીના એખલાસ છે કે ?”

વીનગેતે કાંઈ જવાબ દીધો નહી. કદાચ
એમ પણ હોય કે તેણે છેલો સવાલ સાંભ-
ળ્યો નહી હોય, જ્યારે દાકતર એવું સમજ્યો
કે તે બાબે જવાબ દેવાની ખટલરની મરજી ન-
થી તેથી તે ચુપચુપ તેમની પછવાડે ગયો.

“બાપ અને દીકરાના ચેહેરામાં કાંઈ પણ જાણ મલતાપણું નથી,” હેનરીના ખુબસુરત ચેહેરા જોતાં દાકતર બોલ્યો. તેણે હેનરીનાં માથાંનો જખમ તપાસ્યો અને બટલર જે હાથમાં મીનખતી પકડી ઉભા હતો તેની ગમ જોઈ કહ્યું “ફીકર જેવું કાંઈ નથી. જખમ રુજાય એવો છે. એમાંથી લોહી ધણું ગયું છે, અને એવાં માણસથી અતલગના એક ખેસીના મરણ સમાચાર નહીં ખમાઈ શકાય; તોપણ ધારતી જેવું કાંઈ નથી. જરાયો ફીકર નથી.”

“આહ, મીઠું બ્લેકઉદ કે ?” દાકતર બોલ્યો. બારણું ઉઘાડી કાઢા પોશાકમાં બ્લેકઉદ અંદર દાખલ થયો. “વીનગેત હમણાં તમને તમારા પીત્રહના આવી પોહાં એવાની ખબર આપવા આવનાર હતો. હેન-

રીને કાંઈ અકસમાત બન્યો છે. અરે નહીં
એટલા ફીકા ના પડે તમારા પીત્રાને કાંઈ
અલવાર આવનાર નથી. એતો જલદી સારે
ગશે.”

અને ખચીત રાહકૂના ગભરાયલા દોષ
જોઈ દાકતરને તેની ઉપર દયા આવી. ખ
ચીત ખંધ પીત્રાઈ વચ્ચે મજબુત એમલાસ
હોવો જોઈએ. અગર નહીં તો રાહકૂના બાબમાં
તો ખચીત જણાય છે; અને એ સમયે હેન-
રીના મડદાં જેવા દેખાવથી બન્યું છે.

“એ ક્યારે આવ્યો ? અને મને કેમ
એતાબ્યું નહીં ?” રાહકૂ ગુસ્સામાં બોલ્યો.

“એને હમણાંજ ઉપર લાવ્યા છીએ”
દાકતર બોલ્યો, “અલબત્ત તમને જણાવવું
જોઈતું હતું પણ વાત એકે કે અમે બધા
ગભરાતમાં હતા.”

“પણ એ આબો ક્યાંથી,” રાહકે પૂછ્યું, “જાણે વાદળ ઉપરથી ઉતરી આબો હાય એવું દેખાયછે.”

“અફસોસ છે કે એ બીચારો થોડા કલાક જાગતી નહીં આબો,” ઘાંટરે કહ્યું “જો એને મીઠા મારગમાં મરતી વખત જોત તો તેને જોતો દીઝાસો મલત !”

“તો તો જાણ જાણે” રાહકે અડપથી બોલ્યો “પણ એ બંધે બાપ દીકરા વચ્ચે છુટા પડતી વેલા અનખતાવ ઘણો થયો હતો.”

“પણ જાંઘાં મોહિંતનીજ વાત હતી તાંઘાં એવી દુશ્મની ટકતે નહીં તો,” ઘાંટરે બોલ્યો.

“જરૂં, પણ કેટલીક વેલા ગુસ્સો એવો હાયછે કે મોહિંતની થોડી દરકાર કર્યામાં આવે.” રાહકે અનકરાથી બોલ્યો.

એટલું જોલી રાજક દાકતરને સલામ કરવા દોકું ઘુણાવી લઠડતે પગલે અને અન્તેહ છગરે ફેફાલ ગયો અને અફસાઈને પોતાના કોચ ઉપર પડ્યો.

“અ શું છે?” મેરી ચાંકી ઉઠી જોલી.

રાજક ઉઠ્યો અને પોતાનાં મોઢાં ઉપરના ખાલ ખરાબર કરતો ધાંમે મારે જાણ્યો.
“હેનરી પાછો આવી લાગો છે.”

“તમારો પીત્રાઈ, અને અહીંયાં કે?”
મેરી જોલી. “અતરે તેનું કેમ આવવું થયું.”

હેનરીએ જે કાંઈ સાંભળ્યું હતું તે તે જાણે કહ્યું. તે સાંભલી તેણીની ખુશી થતી જણાઈ.

શું તેણીની પોતાના કીજી લેવાનો વખત નજદીક આવેલો સમજી હતી?

“રાજક” તે જોલી. અને પછી તેની ન

૧૦૮

જાદીક જામ તેના કાનમાં કાંઈ મુખુન કહયા.

રાજકુ ભાગલોજ વાધની માફક કુદી
હકયો અને તેનો ચેહેરો માલ આતશ જેવો
થઈ આવ્યો. આ વખતે તેના હાથમાં છટકવાની
એક તક હતી જે તેના અમામાં પણ ન હતી
“તું ધણીજ અતુર ફેખાય છે,” તે
અનુભવ થતો બોલ્યો.

આ બોલતી વેલા તે તેણીને ઠેકાણી
કરતે; પણ વલી એમીતી તે તેની આગલથી
ચાંકાને ખસી ગઈ. રાજકુ તેણીનો ધણી હતો,
અને તેનો ગુનાહ છુપાવતાં હેનરી કે જેને
તેણીની એક વખત ખરી મોહિંમતથી આ
હાલી હતી તેનાં ઉપર ધોક્કાર ભરેલા કાનો
સવાની હાલતમાં તે આવેલી કહેવાય.

(ભાગ ૧ લો તમામ.)

આરયન દીપક પ્રેસ, ખેતવાડી.

